

ქართული
გრაფიკა

სამედიცინო გრაფიკა

№ 2

მ. ზრდილაშვილი — თეგრაფიკი

ბ. ტახიანი

1911

შინაარსი:

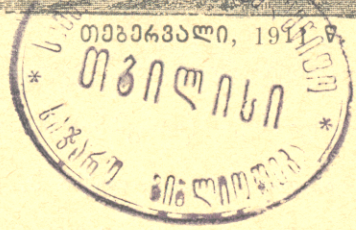
I—სკოლაში, —სურ. ანხა სედიფლასი	1
II—ზამთარი — ლექსი ა. შანშიაშვილის	3
III—უბედური „ქორბულა“, — ირ. ევლამუფლის	4
IV—მეფისე, — (თარგმანი) მარიამ დემურასი	10
V—ახალი წელიწადი — ლექსი ვ. დვანჯელის	18
VI — საცოდავი, — გ. ქუჩიშვილის	21
VII—ოთხი წმინდა მეფე, — (დასასრული თარგ. გერმანულით) ა. შაქაბერიძის	27
VIII— ბატონ-ყმობა რუსეთსა და საქართველოში, — იაკობ გოგუბაშვილის	34
IX—ორი დრო, — (ბატონ-ყმობის გადავარდნიდან 50 წლის შესრულების გამო) ლექსი დ. თურდღოსვილის	41
X—ჰაერის სიმძიმის დაწოლება, — (თარგმანი) ნ. დამურასი.	45
XI—წვიმა. — ზომიერი, კუკისპირული და წყალდიდობა, — ნინო ვახნაძის	55
XII— მონათ ნამყოფი ბრძენი, (ეპიკურტის სწავლას ანუ მოძ- ღვრებას) თარგმანი, — ილ. ჭრედაშვილის	59
XIII—მდინარე და ხიდი, — (იგავი) ალ. შირაძის	61
XIV—გასართობი: რებუსული ამოცანა, ზმა, რებუსი და აღსნა.	62

ნაპაღ უღაი

საქმეა ჭვილს ჟურნალი

ფილიაში მუხვიე

შკოლაში, — სურ. ანა სედილოსი.

შინაარსი:

I—სკოლაში, —სურ. ახსნა სედიფლასი	1
II—ზამთარი — ლექსი ა. შანშიაშვილისა	3
III—უბედური „ქორბულა“, — ირ. კვდამჭვილისა	4
IV*—მეფისე, —(თარგმანი) მარამ დემურასი	10
V—ახალი წელი, — ლექსი ზ. დვანელისა	18
VI—საცოდავი, — გ. ქუჩიშვილისა	21
VII—ოთხი წმინდა მეფე, —(დასასრული თარგ. გერმანულით) ა. მიქაბერიძისა	27
VIII—ბატონყმობა რუსეთსა და საქართველოში, — იაკობ გოგუბაშვილისა	34
IX—ორი დრო, —(ბატონ-ყმობის გადავადნინი 50 წლის შესრულების გამო) ლექსი დ. თურდღასიძისა	41
X—ჰაერის სიმძიმის დაწოლა, — (თარგმანი) ნ. ლომურისა	45
XI—წვიმა. — ზომიერი, კოკისპირული და წყალდიდობა, — ნინო ვახნაძისა	55
XII—მონათ ნამყოფი ბრძენი, (ეპიკტეტის სწავლა ანუ მად- ღვრება) თარგმანი, — ილ. ჭრეჭაშვილისა	59
XIII—მდინარე და ხიდი, — (იგავი) ალ. შინაანაშვილისა	61
XIV*—გასართობი: რებუსული ამოცანა, ზმა, რებუსი და აღსნა.	62

292

ზ ა მ თ ა რ ი .

ოვს... იპენტება თეთრად მთა-ბარი.
ტრიალ მინდორზე სისინებს ქარი.
ყინვამ დაჰფარა
წყარო ანკარა.

ტყისა ნადირი ხვრელში შემძვრალა...
ხან კი თავზარს სცემს სუსტსა ღრიალით;
მთის მწვერვალიდან თოვლი დაიძრა,
დაბლა მოსკურავს ზარით, ღრიალით.

ვხედავ ლერწამსა, თეთრად შესუდრულს;
სცივა, ვერ ჰხედავს იღუმალს ჩურჩულს!

ა. შანშიაშვილი.

უბედური „ქორბუდა“

ავიდეთ, გავშორდეთ ამ ოხერ ქედებსა და ტყეს, თორემ ვიცი, ცოცხალი არც ერთი არ გადავრჩებით ამ ზამთარს! — მიჩვედა ჩემი მეგობარი, ჩემი განუყრელი ამხანაგი „ქორბუდა“, რომელსაც ეს სახელი ირმებმა დიდის რქების გამო დაარქვეს.

მიჩვედა და მართალიც იყო. საშინელი ზამთარი დაგვიდგა; ისეთი დიდი თოვლი მოვიდა, რომ მთლად დაფარა ჯაგები,

ჩირგვები; დიდროან ხეებს ნახევრად ასწვდა; ზოგი მათგანი ისე დაიტვირთა ზევიდამ, რომ მოხუცივით წელში მოიხარა, ზოგიც თოვლზე წამოიქცა. აღარსად სჩანდა გზა და კვალი, არ გაირჩეოდა, სად იყო ნაპრალი, სად იყო კლდე და ღრე-

სიცივისაგან ყვავიც კი ველარ აღებდა პირს, რომ დაეჩხვლებოდა ვინ იცის, რამდენჯერ გადავიჩვენით ნაპრალებში, რამდენჯერ შევედებთ თეთრი თოვლი ჩვენის სისხლით! საქმელიც მთლად გამოილია. ნეკერი აღარსად სჩანდა, ზამთრის ბალახზე ხომ ლაპარაკიც კი მეტი იყო. ძირს დედა მიწას ველარ ვაწვდენდით პირს და მაღლა—ხეებს. ერთის სიტყვით, აღარ გვედგომებოდა მთაში. ძალაუნებურად უნდა მოგვეძებნა სხვა რამ მხარე, სხვა რამ ადგილი და საით წავსულიყავით, თუ არა ბარისაკენ. ბარში, რასაკვირველია, ნაკლებად იქნებოდა თოვლი, სიცივე და საქმელსაც იქ უფრო ვიშოვიდით.

ერთ საღამოს „ქორბუღამ“ რქები მხრებზე გადაიწყო, შემომხედდა და გაიშვირა წინ ცხვირი: „იქით, იქითო“. ბატონი ხარ მეთქი, დაუკარ მეც თავი თანხმობის ნიშნად, და გავსწიეთ ბარისაკენ. ის წინ მიდიოდა, მე უკან მივდევდი; მივდიოდით ფრთხილად; მართალია, არა ბნელოდა, პთვარიანი ლამე იყო, მაგრამ სხვა ათასი საფრთხე გველოდა, გვეშინოდა, მტერს არსად წავწყვეტოდით. მშვივრებმა, დაღლილ-დაქანცულებმა, როგორც იყო, გათენებამდე მივალწიეთ ბარს. ოჰ, რომ იცოდეთ, როგორ გამეხარდა! მთას შემდეგ ბარის ჰავა გაზაფხულად მეჩვენა. ქალაში კარგა გულიანად ვისაუზმეთ და მივაგენით პატარა ფშასაც, სადაც წყლით გული ვიჯერეთ. შემდეგ „ქორბუღამ“ მიათვალ-მოათვალიერა იქაურობა და, რომ დავრწმუნდით, ჩვენს ახლოს არავინ არ იყო, წამოვწყექით. მეგობარმა კისერზე ყელი გადამადვა, მივეთბუნეთ ერთმანეთს და ვისვენებდით ასე. მომაგონდა მთა, მომაგონდა, რა საშინელი სიმშლილი და სიცივე გამოვიარეთ; მაღლობის ნიშნად, ვეალერსებოდი „ქორბუღამს“; მაღრიელნი ვიყავით ორივენი ჩვენის ბედისა, გადაურჩით სიმშლით და სიცივით სიკვდილს.

მაგრამ ვაი, რომ დიდხანს არ გაგრძელებულა ჩვენი ბედნიერება! უცებ რაღაც ხმაურობა მოგვესმა. ჩვენ—ირმები ენით არ ვლაპარაკობთ, არამედ თვალებით. მე და „ქორბუღამაც“

ერთმანეთს შეეხედეთ: „ნეტა რა ამბავი იქნება, საფრთხე რომ ხომ არ მოგველის?“ ვეკითხებოდით ერთმანეთს. „მგონი ვილა-ცეები გვიანლოვდებიან“, მითხრა „ქორბუღამ“ და ზეზე წამო-იქრა, გადახტა ჭალის პირისაკენ და გაჰხედა მინდორს.

„ჰაუ! ჰაუ! ჰაუ!“ შემოგვესმა ძაღლის ყეფა, დავინახეთ, რომ ძაღლი ჩვენკენ მორბოდა, მორბოდა კი არა, თითქმის მოფრინავდა და თან ჰაფ-ჰაფს იძახდა.

„ირმის კვალთა, ირმისა, აბა „ქორისჯან“, „ქორის“, უჰ, შენ კი გენაცვალე მაგ ნახტომში!“ ისმოდა აქეთ-იქიდან. ეჭვი არ იყო, „ქორისას“ იმ შავბეწვა ძაღლს ეძახდნენ, რომელიც ჩვენკენ მოფრინავდა, რადგან წახალისებულმა უფრო უმატა კამარას.

„მტერი, თავს უშველოთ“, მანიშნა „ქორბუღამ“ და გადახტა ფიჩხიანებში. რქები მხრებზე გადაიწყო და ისე მია-რღვევდა ხშირს, აყრილს ჭალას. მე უკან მივდევდი. მალე სულ ახლოს შემოგვესმა „ქორისას“ ხმა, მაგრამ ის ახლა მარტო აღარ იყო. იმას ბანს სხვა ძაღლებიც აძლევდნენ. ეჭვი არ იყო, მტერი ბევრად უფრო მეტი მოგვეყოდა, ვიდრე ჩვენ გვეგონა.

„ჰაუ! ყურში, ჰაუ! ჰაი, ჰაჰაი!“ გვესმოდა აქეთ-იქიდან. ჩვენ თავქვე მივაშურეთ, „ქორისა“ სულ ახლოს მოგვდევდა, მაგრამ რა გვექნა, რით შევბრძოლებოდით? ღმერთს ჩვენთვის არაფერი საბრძოლველი იარაღი არ მოუცია და, ღვთის წინა-შე, ვერიდებით კიდევ სისხლის ღვრას. ჰო, თავქვე დავეშვით, გაველით კიდევ ჭალას, მაგრამ დახეთ ჩვენს უბედურებას: გზა გადაეჭრათ, წინადად მონადირეები შეგვეფეთენ.

„ბუჰ, ბუჰ, ზუუ... წუუ!..“ დაიგრიალეს თოფებმა და ტყვიამ ყურებში გამწვივლა. მე შიშით წავიქეცი, „ქორბუღამ“ კალხზე შედგა და უკან გადაქანდა. „ყოჩაღ, გაბრო, შიგ გულში გაუარა შენმა ტყვიამ“, დაიძახა ვილაცამ. ერთ წუთს თავბრუ დამესხა, სიკვდილმა ელვასავით გამიქროლა წინ, მაგრამ ისევ მალე წამოვიჭერ ზეზე და დავედევნე „ქორბუღამს“,

შემიგუბდა სირბილით, გული კინალამ ამომვარდა. ფერდსა ვცემდი. რა მექნა? თავსაც რომ წამომდგომოდნენ, ველარსად წავიდოდი. დეე, მეც მომკლან იმ ბოროტებმა მეოქი, ვამბობდი გამწარებული გულში და ცრემლები წვიმასავით წამომივიდა თვალებიდან. ოჰ, რატომ თქვენი ტირილი არ გაგონდებათ მაშინ, ადამიანებო, როცა ჩვენ ასე გვატირებთ! ქვითინი ველარ შევიმაგრე. უეჭველად მოკლეს, მომიკლეს ამხანაგი, ვფიქრობდი მარტოდ-მარტო ბუწყნარებზე თავმიდებული. მერე რათა, ვის რა დაუშავეთ?! ოჰ, უღმერთოებო, უღმერთოებო, რათა, რა დაგიშავეთ?! რა უყავით ჩემი „ქორბუდა“, ჩემი საყვარელი მეგობარი?! ვაიმე, ვაიმე, ჩემო „ქორბუდავ“! ვინ იცის, როგორ ჰგლეჯავენ ძაღლები ახლა შენს მშვენიერს ტყავს, როგორ დაშვებულა ძირს შენი მშვენიერი რქები! გულმა აღარ მომიტმინა, წამოვიჭერ ზეზე და გავიხედე ქალისკენ, სადაც „ქორბუდა“ წაიქცა. მე უბედურს კიდევ რილაცის იმედი მქონდა. გულს არ უნდოდა დაეჯერებინა თვისი სიობლე. მაგრამ, ვაი ჩემს სიბედკრულეს! დავღუბულიყავ, მართლა დავღუბულიყავ! „ქორბუდას“ რამდენიმე მონადირე აჯდა ზედ, ძაღლები გარს შემოჰხვეოდნენ ჯერ არ მომკვდარიყო, არ დაცლილიყო სისხლით და ფორთხილობდა. „რა გიშველო, როგორ მოგეხმარო, ჩემო სიცოცხლე, რა შემიძლიან მე, უმწეოს?“ ველაპარაკებოდი შორიდან „ქორბუდას“ და გული მიდნებოდა, ტანში სიმწარის ურუნტელი მივლიდა. მონადირეები ზეზე წამოდგნენ, „ქორბუდამ“ კი უკანასკნელად გადააგდო კისერი, დაანარცხა დედა მიწაზე რქები და აღარც კი განძრეულა. მოკლეს, მოკვდა...

— „ირემო, მთასა მყვირალო,

რამ ჩამოგაგდო ბარადა?

— მეუღლე მტერმა მომიკლა,

დავეხეტები ცალადა!“

შემომესმა ამ დროს ქალის პირიდან სიმღერა. მხიარულობდნენ, იცინოდნენ.

ქორბუდა კი... ევჰ!..

„ეგ სიმღერა იყოს შენი სამგლოვიარო და ჩემის დაობლების ზარი, ჩემო „ქორბუდავ!“ მშვიდობით, ჩემო საყვარელო, არ დაგივიწყებ, ვიდრე ასე მარტოდ-მარტო ვიხეტიალებ მთაში!“ გამოველაპარაკე შორიდან უკანასკნელად „ქორბუდას“ და შეუდექ გზას დაობლებული; შორიდან კი ისევ მოისმოდა მხიარულება და სიმღერა: „ირემო, მთასა მყვირალო“.....

მშვიდობით, მშვიდობით, ჩემო უბედურო „ქორბუდავ!“

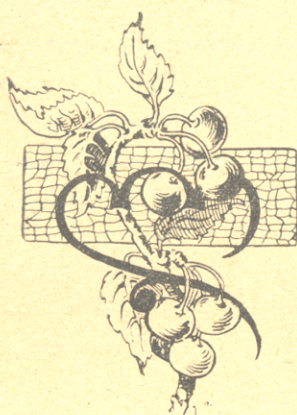
ახლა, ყმაწვილებო, დავდივარ, დავხეტიალებ მარტოდ-მარტო მთა-ბარად; ჩემი სიცოცხლე რაღა სიცოცხლეა! დავდივარ დაობლებული და ყოველ წუთს თვალ წინ მიდგა ქალის პირას ტყვიით განგმირული „ქორბუდა“, ვხედავ იმის დახუჭულს ლამაზ თვალებს, და თანაც მესმის ჩვენის მტრების მხიარული სიმღერა:

„ირემო, მთასა მყვირალო,
რამ ჩამოგაგდო ბარადა?
- მეუღლე მტერმა მომიკლა,
დავეხეტები ცალადა!“

..ღიად, მომიკლეს, გამოასალმეს წუთი სოფელს ჩემი საწყალი, უბედური „ქორბუდა“.

ი. ევლოშვილი.

გ ა ჯ ი ს ე .*)

ენცის სახლი შუაგულ ტყეში იდგა, ირგვლივ ბუჩქნარითა და მაღალის ხეებით იყო შემორტყმული. სახლი თითქოს მიწაში იყო ჩამძვრალი და ოთახებში სინათლე ნაკლებად შედიოდა. ვიდრე ოც-და-ათის წლისა გახ-

დებოდა, ასე ამბობდნენ. საწყალი ბიჭიაო. ცოლის შერთვის შემდეგ კი—საწყალი კაციაო. მხოლოდ ეს იყო განსხვავება. მამა მისი ცოტა უკეთესად ცხოვრობდა—ტყის მცველი იყო; მაგრამ ამ ტყის აუარებელი სიმდიდრიდან თავის შვილს მხოლოდ უმწარესი დაუტოვა—ფისი. ლენცი მაინც, როგორც იყო, ახერხებდა ცხოვრებას. უცოლ-შვილო მეფისენი ფისს აგროვებენ ტყეში და თან მხიარულად ღიღინებენ. არც ძალიან იაფად ჰყიდიან შეგროვილს ფისს. ამ გვარ შრომით მხოლოდ მარტოხელა კაცს შეუძლიან თავის რჩენა, ცოლის რჩენა-კი, და მერე შვილებისაც, ამ ხელობით ძალიან ძნელია.

*) ეს გადათარგმნილი მოთხრობა მარიამ ივანეს ასულის დემურისას გარდაცვალების შემდეგ იზოვნეს იმის ქალღმერთში.

ნაცნობები ამბობდნენ, ლენცი სულელიაო, ცოლეს უყვარდა თვის თავი სადა ჰქონდაო. „მხოლოდ საწყლებს გაამრავლებს“ ეუბნებოდნენ პირში. ლენცს ძრეელ სწყინდა ასეთი ლაპარაკი. მთელი იმის რწმენა, სიყვარული და იმედი ცოლსა და შვილებზედ იყო დამყარებული. როდესაც ტყეში დადიოდა, გაირკობდა ქუდში მწვანე ტოტს, მაგრამ იცოდა რომ ის ტოტი სხვისაა, ქოხი, რომელშიაც სცხოვრობს, სხვის მიწაზედ სდგას, ბატონ გალგეიმის მიწაზედ, სხვის ხე-ტყით იყო აშენებული—ისევ იმავე გალგეიმის ხე-ტყითა. ერთად-ერთი იმისი საკუთრება—ცოლი და შვილი იყო.

ერთხელ ბატონი გალგეიმი ტყეში ნადირობდა; გზაში შეეფეთა მეფისეს ცოლი და რაღაც ცუდი სიტყვა უთხრა,—მერე რა უყოთ? ის ხომ მდიდარია, ტყის პატრონიცა! ლენცი-კი სხვა აზრისაა: იმან ამ ბატონს, ტყის პატრონს, ბევრი საწყენი რამ უთხრა, დაავიწყდა, რომ ხუმრობა საქმე არ არის მდიდარ ბატონთან ლაპარაკი... ერთხელ სახლში მოუტანეს დიდი წერილი. თითონ ლენცმა კითხვა არ იცოდა, ცოლი-კი მცოდნე იყო ამ საუბედურო ხელობისა, ძლივს ძლიობით გახსნა თხელი ქაღალდი—ფისიანს ხელებზედ ეკვრობოდა.

— დედაკაცო, მოდი ერთი ჩაიხედე, რა სწერია!

აი რა ეწერა წერილში: „ლორენც კაკბრეტერს, კესერის ტყეში. გიცხადებ, რომ დღეიდან ფისის მოგროვება აგეკრძალა, ტყეს დაცვა უნდა და იმიტომ. თუ დაარღვევ ჩვენს განკარგულებას, კანონის ძალით იქნები დასჯილი.“

უფროსი ტყის მცველი, ბატონ ფონ-გალგეიმის მონდობილობით.

აი, რა წაიკითხა ახალგაზრდა დედაკაცმა.

— მარტო ეგა სწერია?—სთქვა ლენცმა, —ცოდვა არ არის, რომ ორ სიტყვა-ნახევრისათვის გაფუჭდეს მაგოდენა ქაღალდი?

ხელები შარვლის ჯიბეში ჩაიწყო და ბუტბუტით გასწია ტყისკენ. „აკრძალულია! ტყეს დაცვა უნდა! როგორ იყო

ქალაღზე დაწერილი?! რასაკვირველია, სიტყვების მოჭრება კი იციან! ვითომ არ უფროხილდებოდი ტყეს! შეჰხედოს, რა უზარმაზარი ხეები სდგას! იმ ხეებს არ ვაცლიდი ფისს? მაშ, რად გაიზარდა?! რაღა ახლა აწყინა ფისის მოცლომ! ეშმაკმა წაიღოს იმათი თავი! ახლა რაღა უნდა ვქნა?“

ლენცს თავის დღეში არაფერი არ უსწავლია. ბალახის შეგროვებას და ძირების ამოთხრას კიდევ მოახერხებდა; ერთად ერთი ეს-ღა დარჩენოდა. მთელი დღე დაფრატუნობდა ტყის ბილიკებზედ ოღრო-ჩოღრო ადგილებში. სადამოთი შინ დაბრუნდა კაბებ-შეკრული, გაბუსხული, და გაჯავრებულმა ხელი ჰკრა თავის პატარა გოგონას—მაგდალას, როდესაც, ჩვეულებისამებრ, მიუახლოვდა და ალერსიანად ჰკითხა, რას აკეთებს ტყეში ირემიო.

ირემი ტყეშიო? ამ სიტყვებმა ლენცს ახალი აზრები აღუძრა. გამოიღო შკაფიდან ძველებური ერთ ლულიანი თოფი და გასწია კვლავ ტყეში. შეჩერდა და ჰხედავს—მშვენიერი ირემი ქორ-ბუდიანი, უზრუნველად, უდარდელად მოდის მისკენ. კიდევ დაუმიზნა თოფი,—ლულაზედ ამოჭრილია გული და ჯვარი. ეს იმის მამის საყვარელი ნიშანი იყო; ყველა თავის ნივთზე ამოჭრიდა ხოლმე ამ ნიშანს.

მამა!—მამაც ხომ ღარიბი იყო, მაგრამ გულით პატიოსანი დარჩა! თოფი ხელიდან გაუვარდა ლენცს. ირემიც სასწრაფოდ გაექანა მინდვრისაკენ.

გული და ჯვარი! მართალია, ცოლი და შვილი მყავს, მაგრამ, ღვთის მოწყალებით, ვაცხოვრებ, როგორც იქნება. თუ სხვა ვერაფერი საქმე ვიშოვე, ბალახეულს და მის ძირებს დაუწყებ გროვებას და ის იქნება.

რა მოხდა შემდეგ? აი რა: მწყემსები შეგროვდნენ და უჩივლეს, ბალახს აფუჭებს, ძირიან-ფესვიანადა სთხრისო. ლენცს ესეც აუკრძალეს. შემდეგ უსაგნოდ დახეტიალობდა ტყეში და აღარ იცოდა, რა საქმისათვის მოეკიდა ხელი.

ტყეში ხეტიალის დროს, თითქო ვიღაც ჩასხურჩულვდა ხოლმე ყურში: „ლენც, ლენც, შენც ადამიანი ხარ, შენცა გაქვს უფლება სხვაზე ღარიბად ხარ იცხოვრო; მოვალე ხარ შეინახო შენი ოჯახი და არავითარი მოვალეობა არ გაწევს არც გალგემის, არც სოფელში მცხოვრებ მდიდარ გლეხების და არც გამვლელ-გამომვლელის წინაშე, რომელიც ტყეში შეგხვდება ხოლმე.

—სჯობს დაიღუპო! — ჰყვიროდა ლენცი ჰაერში მუშტების ქნევით ამისთანა ცთუნების დროს: — მე პატიოსანი კაცი ვარ და პატიოსან კაცად დავრჩები სიცოცხლის უკანასკნელ წამამდის!

ლენცს ძალიან უყვარდა ჩიბუხის წვევა. დიდის ჯაფის შემდეგ მხოლოდ ჩიბუხის წვევით ასაჩუქრებდა თავის თავს. ამჟამად-კი, რაკი ფული აღარა ჰქონდა, ფისსა ხეხავდა წიფელის ფოთოლზე და იმასა სწევდა. ბოლოს უკვირდა კიდევ, საწყალი ხალხი რადა ჰხარჯავს ამდენ ფულს თამბაქოს სასყიდლად, როდესაც ყველას თითონ შეუძლიან გააკეთოს თუთუნის ისე, როგორც მე ვაკეთებო.

მაგდალა კარგი ბავშვი იზრდებოდა — მეშვიდე წელიწადში გადადგა; იმედი ჰქონდა, საშობაოდ ყრმა იესო საჩუქარს მოუტანდა, რადგანაც კარგად იქცეოდა. დედ-მამა მწარედ იღიმებოდნენ ბავშვის ტიტინზე. მართალია, ლენცმა საშობაოდ თეთრი პური და რამდენიმე ვაშლი უშოვნა თავის პატარა გოგონას, მაგრამ მაგდალას ანთებული შობის ხე უნდოდა და, რადგან წინა წლებში ყოველთვისა ჰქონდა, ახლაც მოუთმენლად ელოდა.

ლენცი კიდევ მთელი დღე არ იყო სახლში და სულ ტყეში დაბორილობდა. დედამიწა ქვასავით იყო გაყინული, ხავს ფეხებ ქვეშ ხაშა-ხუში გაუდიოდა და რთვილით დამძიმებული ტოტები ხეებისა ძირს იწეოდა. ლენცი ურიცხვ ხეებს შორის დახეტიალობდა: აი, შეჩერდა ერთ პატარა ხის წინ.

— ეს კარგი იქნებოდა, ბუტბუტებდა ლენცი.—მაგრამ შეიძლება-კი? მართლა, რომ არ შეიძლება... ახლა რომ ვსთქვათ... მე დღეს გამომგზავნა ყრმა იესომ, რომელმაც აღზარდა ეს დიდებელი მაღალი ტყე. განსვენებულმა მამაჩემმა რამდენიმე ათასი ხე ახარა აქ და უფროხილდებოდა,—ნუ თუ მე ცუდად მოვიქცევი, რომ ერთად ერთი პატარა ხე მოვჭრა ჩემ მაგდალასთვის!?

სასწრაფოდ ამოიღო ჯიბის დანა და უცბად მოსჭრა ნაძვი. იმ წამსვე საშინელი ლანძღვა მოისმა. უცებ ლენცის წინ საიდგანლაც გაჩნდა ორი კაცი, სანადირო თოფებით შეიარაღებული: ეს იყო გალგეიმი და ტყის მცველი.

— ძლივს დაგიჭირეთ, შეჩვენებულო!—დაუყვირა ტყის მცველმა:—რა ხანია ჩვენს ტყეებში ვილაცა სჭრის ხეებს. ჰხედავთ, ეს ვაჟბატონი ბრძანებულა!

— ოჰ, რას მომცვივდით? ბატონებო, მე ქურდი ხომ არა გგონივართ?!

— მაშ, ვინ ხარ, თუ არ ქურდი,—მიუგო გალგეიმმა.

— მთელს ჩემს სიცოცხლეში ცუდის განზრახვით ხიდან ერთი ტოტიც არ მომიტეხია.

— ეჰე! მაშ, ეს ნაძვი რისთვის მოსჭერი? ნიჩბისათვის თუ შეშადა?

— არა, ბატონო, ჩემის ქალისათვის მინდოდა შობის ხე მიმეტანა.

— კარგი ხერხი მოიგონა, გადაიხარხარა გალგეიმმა.— იცოდე, ქურდებსა და ტყის მჩხელებს არ შევიწყნარებ. ტყის მცველო, ეგ საზიზღარი კაცი დაიჭირე და დღესასწაულები ციხეში გაატაროს. ლენცს მარტო ის-და დარჩენოდა, რომ დაჰმორჩილებოდა; დაღვრემილმა თავი ძირს დახარა და დაჰნებდა, რომ ხელები შეეკრათ და წაეყვანათ.

პატარა ნაძვის ხე ობლად დარჩა გაყინულ მიწაზე და რთვილის ფიფქები ბრჭყვინავდა იმის ტოტებზე ლამაზ სანთლების მაგივრად.

სატუსალოში ობობებს ქსელი გაებათ. შობის წინა ღამეს
 ლენცმა ცოტათი შეაწუხა ისინი.

ლენცი თმებსა და წვერს იგლეჯდა მწუხარებითა და სი-
 ბრაზით. სწუხდა თავის უბედურ ოჯახისათვის, რომელიც ამა-
 ოდ ელოდა. ცოლი ნაღვლობს, ეშინიან, სასოწარკვეთილე-
 ბას ეძლევა, ბავშვი ტირილით დაოსებული იძინებს—აი, რა-
 ნაირად ეგებებიან შობას!

თითონ ლენცი-კი, რომელიც მთელ თავის სიცოცხლეში
 პატიოსნებას ემსახურებოდა, იმ სატუსალოში ზის, რომელში-
 აც იჯდა ყაჩაღი და იმის შემდეგაც ვინმე მაწანწალა, ავი
 სული იჯდება. დახე, რანაირად ვეგებები შობას!

ტყის მძარცველზედ გაჯავრებული და თანაც კმაყოფილი,
 ძლივს ვიგდე ხელთ დამნაშავეო, გალგეიმი სახლში დაბრუნ-
 და; მაგრამ იქ დიდი არეულობა დაჰხვდა.

მისი ათის წლის ვაჟი, ტეობალდი, ჩვეულებისამებრ, სა-
 დილს შემდეგ სასეირნოდ წავიდა თავის თეთრის ცხენითა.

გალგეიმების სასახლე მეთექვსმეტე საუკუნეში იყო აშე-
 ნებული; ამ სასახლეში იყო ერთი ოთახი, რომელშიაც ინა-
 ხავდნენ სხვა და სხვა ძველებურ იარაღსა და საქურველს.

იმ დღეს ბავშვმა მოინება ძველებურად შეიარაღებული-
 ყო. უბრძანა მეგობრებს, კარგად გაასუფთავე ჩაჩქანი, ფარი
 და ხმალიო; ამ იარაღით შექურვილმა წარმოიდგინა თავი
 ახალგაზდა რაინდათ, ვითომ საჯირითოდ მიდის, იქ მშვენიერი
 ქალები იქნებიან, გამოიწვევს საბუმბერაზოდ სხვა ახალგაზ-
 დებს და ლამაზების გულს მოიგებს მათის დამარცხებით. ფიცხი
 ცხენი კი მიჰქრის ამ დროს და თავმომწონე რაინდი უსიერს
 ტყეში ამოჰყოფს თავს.

ჩვეულებრივმა სეირნობის დრომ გაირა.—ტეობალდი
 არა ბრუნდებოდა. თოვლი მოვიდა, დაბინდდა—მანც არა
 სჩანდა.

ეზოში ფარნები აანთეს; ამ დროს ბჭის კართან მოიჭრა

თეთრი ცხენი, ფაფარ-გაწეწილ—გაოფლიანებული. მხედარი ზედ აღარ იჯდა.

ყველანი აღშფოთდნენ. დედას გული შეუწუხდა. მამა გაფითრებული ბოლთასა სცემდა ოთახში. მოსამსახურენი უთაებლოდ დაფუსფუსობდნენ. გამღლების ოთახიდან მოთქმით ტირილის ხმა მოისმოდა. პატარა ბატონიშვილს სტიროდნენ. მეჯინიბენი მოასხდნენ ცხენებს და გაექანენ საძებნელად. ყარაული ისე დაიბნა, რომ სოფელი ფეხზე დააყენა ზარბის რეკვით.

ყველაზე უწინ დიასახლისი მოვიდა გონსა. თუმცა ბნელოდა და დიდი თოვლი მოდიოდა, თითონ წავიდა შვილის საძებნელად; მაღალის ხმით ყვიროდა და სახელს უძახდა, ვიდრე ხმა სულ არ წაუვიდა. ჩქარის ნაბიჯით მიდიოდა მინდვრებსა და ტყეში, მხოლოდ საჯვაროზედ შეჩერდებოდა ხოლმე. საცა ჯვარცმა შეხვდებოდა, დაეცემოდა მუხლებზედ და ხელებს იმტვრევდა სიმწარითა.

კოფიანივით მიჰქროდა გაღგეიმი მთებსა და მინდვრებს ში. მზად იყო ვედრებით შეჰკითხებოდა იმ ირმებსა და შველებს, რომლებსაც ისე დაუნდობლად ჰხოცავდა: „ჩემი შვილი ხომ არ გინახავთ?“ ნადირნი გაიფანტნენ აქეთ იქით და, საფრებში მიყუჩულნი, შიშით იყურებოდნენ. გაღგეიმი სიბნელეში წააწყდა მოქრილ ხეს—ეს ის პატარა ნაძვი იყო, რომლის გულისათვისაც ლენცი სატუსალოში დაამწყვდიეს. „იმ კაცსაც ხომ ჰყავს ცოლი და შვილიო“, გაურბინა ფიქრმა გაღგეიმს და თითქო რაღაცამ უჩხვლიტა გულში. მან განაგრძო გზა და თავის საყვირს ჩაჰბერა.

მთელის სასახლის მცხოვრებნი გაიფანტნენ ტყეში. თითქმის ერთად ერთი ლენცი-ლა დარჩა მთელს დიდებულს შენობაში.

— რა უბედურება დაგვემართა შობის წინა ღამეს!— ეუბნებოდნენ ერთმანეთს ბავშვის საძებნელად წასულნი.— რა მოსაწყენი დღესასწაული გვექნება ხვალ!

საყვირს უკრავდნენ და ყურს უგდებდნენ, თოფს ისროლდნენ და ელოდნენ პასუხს,—სულ ამოდ. მართალია, ზოგჯერ თოფისა და ფეხის ხმაც მოესმოდათ, სცდილობდნენ ბაღე ეპასუხნათ, მაგრამ თურმე ისევ მიკებნელნი-კი იყვნენ.

კვალი არსადა სჩანდა და არ იცოდნენ, რა ექნათ. ყველა ამ უბედურებასთან უშველებელი ქარ-ბუქი ამოვარდა, ფოთლების შრიალი ჰფარავდა საყვირის ხმას.

თოვლის ფიფქები წითელ ვარსკვლავებივით ფარნებს გარს დასტრიალებდა.

(დასასრული იქნება).

ახალი წელი.

მ

ამთარი არის, ქარი ჰქრის,
ქვითინებს დაქრილივითა;
აწყდება შიშველ ტყე-მინდორს
მშიერი აფთარივითა.

თეთრადა ჰბარდნის მიდამოს
და ჰბურავს არე-მარესა;
თეთრ საბანს ჰბურავს ქოხ-მახებს,
თან იჭრიალებს კარებსა.

ძველ წელს დღეები ეთვლება
და თითქოს ებრძვის ახალსა;
კიდევ სწყურიან სიცოცხლე,
როგორც მომაკვდავს ერთ წამსა.

მაგრამ თენდება, მიყუჩდა
ქარის ქროლვა და სიმკაცრე;
ახალი წელი გათენდა—
ბნელს მოეფინა სინათლე.

ბავშვები მხიარულობენ,
ყველა ამდგარა დილითა:
ერთმანეთს ეგებებიან
ტკბილეულობა—ხილითა.

ანდრიაც მხიარულია,
უცინის თავის ბაღლებსა;
თუმც ღარიბია, ხელ-მოკლე,
გულში არ უშვებს დარდებსა.

მხიარულია კერაცა,
ცეცხლი გიზგიზებს წითლადა,
შემოსხდომიან ბაღლები,
ლაზლანდარობენ ტკბილადა,
რადგან ამ დილით ცელქები
დაასაჩუქრა დედამა;
ვაშლი, ჩურჩხელა და ჩირი
უხვად მიიღო ყველამა.

სახე უღიმის ანდრიას,
შეშას უმარჯვებს კერასა,
ცეცხლაპირს სუფრა უშლია,
უმასპინძლდება ყველასა.

აბრამიანიც წინ უდგას,
ბეჭის პურები უწყვია,
ზედ ღორის თავი, ბასილა,
ხილეულობა უხვია.

გვერდთ მეკვლე უზის, შემდეგ სხვა,
შვილის მომნათლი ნინია;
მზარეულად ჰყავს მეუღლე,
მელვინეთ თავის შვილია.

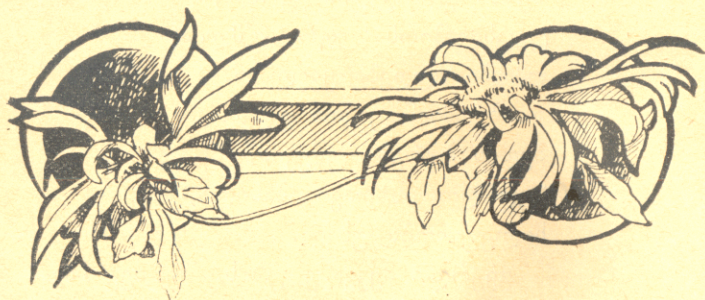
ანდრია სადღეგრძელოს სვამს,
ხელი მოკიდა ჭიქასა:
“ეს გაუმარჯოს გლახ-კაცსა,
„ვინც ოფლით აღბობს მიწასა;

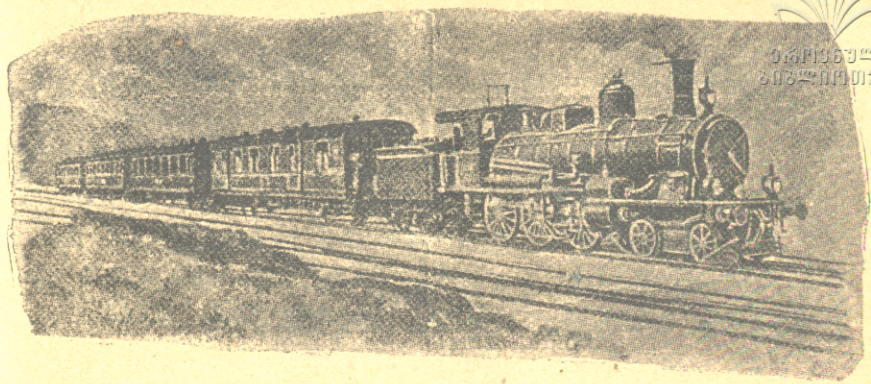
„ზამთარი გიპზარება,
 „თოვლი დადნება, დათბება;
 „აფერადდება მთა-ბარი,
 „ბუნება მოიკაზმება.

„გაგვიძლიერდეს მოკეთე
 „და დაგვიმარცხდეს ორ-გული“!..
 და ამ სიტყვებთან საერთოდ
 უცებ გაისმა სუფრული.

გამხიარულდა ოჯახი,
 სახე უბრწყინავს ყველასა;
 მაშ, მიულოცოთ მშრომელ ხალხს,
 დღეს დაჩაგრულს და ბეჩავსა!..

პ. დვანელი.

ს ა ც რ დ ა ვ ი .

„ვაჰ, სოფელო, რაშიგან ხარ,
რას გვაბრუნებ, რა ზნე გჭირსა!
სად წაიყვან სადაურსა.
სად აღვუფხვრი სადით ძირსა!..“

შოთა რუსთაველი.

I

ამორის ცივი ღამეა... მთელს ქალაქ-ში ისეთი სიჩუმეა გამეფებული, თითქო სასაფლაოაო. განაპირა ჩაბნელებულ მუშათა უბნის ერთ-სართულიან პატარა ღარიბულ ქოხ-

ში, საიდანაც ოდნავ მბეჭეტავ სანათის მკრთალი შუქი გამოკრთოდა, ვიღაც საბრალო, უმწეო ადამიანის განუწყვეტელი კვნესა ისმოდა. ბინძურ და ნესტიან ბინის ერთ კედლის კუნჭულში, ფიცრის დანჯღრეულ ტახტზე, ქუჩკუჩიან საბან ქვეშ იწვა ჯერ კიდევ ახალგაზდა, მაგრამ სწეულგებისაგან გაძვალ-ტყავებული, ფერ-მიხდილი მუშა და ნაღვლიანად ებუტ-ბუტებოდა თავის თავს:

— შავი უბანი... შავი ცხოვრება... შავი შრომა... შავი შიმშილი... შავი სიკვდილი და... ბოლოს ბნელი სამარე...

აი ხვედრი ყოველ უპატრონო და უსაღსრო უბედულო მუშისა...

II.

ვინ იყო ეს საბრალო ავადმყოფი?

სოფლის ერთ-ერთი შეგნებული და მუყაით შრომის შვილი. საამისოდ ძალ-ღონეც მოსდევდა და გამჭრიახობაც მეტი ჰქონდა სხვა მოძმეებზე, მაგრამ, მოგეხსენებათ, მარტო ეს არა კმარა უმიწა-წყლოდ დარჩენილ გლეხ კაცისათვის... ვიდრე ცოლ-შვილს მოეკიდებოდა, კიდევ არა უჭირდა-რა... როგორც იყო შოულობდა სამუშაოს... შემდეგ კი ძალიან გაუძნელდა ოჯახის რჩენა... ვინ იცის, რამდენი ტანჯვა და ვიღვაღლახი არ გამოიარა; რა არ გადაჰხდა თავსა!.. დიდხანს ებრძოლა ღუბჭირ გასაჭირს, მაგრამ ვერ იქნა, ვერ სძლია... ცხოვრებამ თავისი გაიტანა... რაც კი რამ ებადა, ყველაფერი შემოეღო... სამუშაოც აღარსად იშოვებოდა... დამშეულ ცოლ-შვილის ცოდვით ხომ გული ეთუთქებოდა... არ იცოდა, რა გზას დასდგომოდა... ვისთვის მიემართნა... საით წასულიყო... მრავალ ფიქრის შემდეგ, გადასწყვიტა განშორებოდა თავის სამშობლო არე-მარეს, საყვარელ კარ-მიდამოს და დროებით სადმე ქალაქში წასულიყო სამუშაოდ... თუმცა ძალიან ემძიმებოდა ოჯახის უპატრონოდ დარჩენა, მაგრამ რა ექნა, თუ კი სხვა შველა არ იყო...

და, აი, ერთ მშვენიერ დღეს, დილით ადრე თვალ-ცრემლიანი ვანო ქვითინით გადაეხვია თავის საყვარელ ახალგაზდა ცოლს, ძვირფასს საუნჯე გოგო-ბიჭიკოს, გამოეთხოვა და გულ-დაწყვეტილმა გასწია ქალაქისაკენ...

III

ქალაქში ჩასვლის უმაღლვე, ვანო დაუყოვნებლივ შეუდგა სამუშაოს ძებნას... ბედმაც არ უმტყუნა პირველ ხანს... ერთ-ერთ ქარხანაში იშოვა ადგილი, სადაც, მრავალ მუშებთან ერთად, ეწეოდა რკინის მძიმე უღელს... თუმცა განვლილი და

აწმყო ტანჯვა-მწუხარება დიდი იყო, მაინც ბედნიერად ჰგრძნობდა თავს... მომავლის ტკბილ ოცნებით გატაცებულ შრომის მოყვარე მუშაკს ყველაფერი ავიწყდებოდა... არ ავიწყდებოდა მხოლოდ ობლად დარჩენილი თავისი ცოლ-შვილი... ფიქრობდა, — ფულს შევაგროვებ და ჩემს სახლ-კარს მივხედავო... მართლაც, ერთ ხუთ თუნამდის ჰქონდა შენახული ვანოს, მაგრამ უბედურს კაცს ქვა აღმართში მოეწიაო, რომ იტყვიან, სწორედ ამას დაემართა...

ლამით მუშაობის შემდეგ, ქარხანაში დაეძინა, გაციებულ იყო და მეორე დღეს დილით ძლივ-ძლიობით წაიყვანა თავისმა ამხანაგმა ავადმყოფი ვანო ბინაზე, სადაც ორნივე ერთად ცხოვრობდნენ...

აი აქედან იწყება ვანოს ბედის შავდაუკულმა წასვლა... მას აქეთია დავრდომილი შესტირის ღმერთს, შეჰკვენეს ქვეყანას...

IV.

— ეჰ, კაცი ბჭობდა და ღმერთი იცინოდაო, — მწუხარებით წარმოსთქვა ქვეშ-საგებში მდებარე ვანომ. — რა ბედნიერად ვგრძნობდი თავს!.. მეტის სიხარულისაგან ფეხზე აღარ ვიდექი... დღე-ღამეს შრომაში ვატარებდი... მეგონა მეც მოვესწრებოდი კაცურ ცხოვრებას, ცოლ-შვილის გახარებას და ის კი არ ვიცოდი, თუ რა უბედურებას მიმზადებდა ბედის წერა...

ოჰ, ღმერთო, ღმერთო სად არის შენი სამართალი, სად?... ზოგს აუარებელ სიმდიდრეს ანიჭებ, ზოგს კი სიცოცხლესაც სტაცებ...

— ეჰ, ყრუ ხარ, ღმერთო, ყრუ! — ამოოხვრით დაათვა ვანომ და მოღლილი თვალები მილულა, იქნება ცოტათი მაინც მიმეძინოსო, მაგრამ ამაოდ... გული უწუხდა... სული ეხუთებოდა...

ავადმყოფმა ქუჭყიან საბნიდან გამხდარი და გაყვითლებული ხელები გამოაჭყო, თავი მალლა ასწია, უნდოდა ზეზე წამომჯდარიყო, მაგრამ თითქოს ნესტარი ჰკრეს გულშიაო,

იტაცა ხელი მარცხენა მკერდში და მძიმე ოხვრით მოსხლული დაეცა ისევ ლეიბზე... ტკივილისაგან სახე მთლად დაეღრიჯა, კბილები დააღრქიალა და განწირულებით წარმოსთქვა: ვაიმე, დედაო...

V.

— სიკო... სიკო—რამდენისამე ხნის შემდეგ გაისმა ვანოს მისუსტებული ხმა; მის პირდაპირ, მეორე კედლის კუნჭულში მძინარე ამხანაგს ეძახდა. სიკო შეინძრა, მეორე გვერდზე გადაბრუნდა და ხელ ახლად ამოუშვა ხვრინვა.

— ეჰ, არაფინ ყურს არ მიგდებს... არ მისმენენ... ყველას მოვძულდი,—ჩიოდა საბრალო მარტოობაში და თვალები ცრემლებით ევსებოდა...

-- ძმაო... სიკო... გამიგონე...

სიკოს გამოეღვიძა. ნამძინარევი თვალები მოიფშვნიტა და უნდომლად გაეხმაურა:

— რა იყო, რა დაგემართა?! ხომ იცი, ექვს საათზე უნდა ავდგე სამუშაოზე წასასვლელად. მეც ძილი მეჭირვება თუ არა?—ნახევრად საყვედურის კილოთი მიუგო სიკომ.

— მაპატიე, სიკო... მაპატიე... გული ნუ მოგივა, შენი ჭირიმე... ვკვდები... მიშველე...

— ეჰ, კარგია ერთი, თუ ღმერთი გწამს! რა დროს სიკვდილია?!

— რომ იცოდე, როგორ ვიტანჯები... სულს ვეღარ ვითქვამ...

— ნუ გეშინიან. ექიმმა სთქვა, მორჩებაო.

— ჰმ... მორჩებაო... აკი ვრჩები კიდევ!—მწარედ ჩაიციხა ავადმყოფმა.

— წამალი დალიე?

— დავლიე, ძმაო, დავლიე... ეგ უარესად სწამლავს ჩემს სულსა და გულს... რგებით კი არაფერსა მრგებს...

— კარგი, კარგი ნუ შფოთავ, დაიძინე და გამოკეთდები—უთხრა სიკომ და ძილს მისცა თავი.

ოთახში ისევ მღუმარება ჩამოვარდა... ღამის მხოლოდ ავადმყოფ ვანოს გულ-საკლავი ყრუ სუნთქვა-გმინვა არღვევდა... მის სარეცელს სიკვდილის შავი აჩრდილი დასტრიალებდა...

VI.

შუა ღამე გადასული იყო... საშინლად ჰყინავდა... მოწმენდილ, გამსჭვირვალე ცის სივრცეზე ცივად და ამაყად დასრიალებდა ფერ-მკრთალი მთვარე... ურიცხვი ვარსკვლავები მალხაზ ციმციმით აკაშკაშებდნენ ლაქვარდის კიდურს... ქალაქის საათმა ექვსი დაჰკრა... სადღაც, მიყრუებულ უბანში ქარხნის კაემნიანი სტვენა გაისმა... ავადმყოფმა ამოიგმინა.. ვინ იცის, რა მოაგონდა... რა იგრძნო?!. ეს ის ქარხანა იყო, სადღაც, მომავლის იმედებით გატაცებული, ვანო მუშაობდა...

სიკომაც გაიღვიძა... საჩქაროდ ჩაიკვა დაბრანძული შავი ხალათი, ერთი ორი მუქა წყალი შეისხა პირის სახეზე, აიღო ქუდი ხელში და მივიდა ამხანაგთან...

— ვანო, გძინავს?— ჰკითხა სიკომ.

— არა...

— როგორა გრძნობ თავს?

— კარგად, ძალიან კარგად... მგონია, დღეს მოვრჩები...

— მე მივალ სამუშაოზე, ხომ არაფერი გინდა?

— არაფერი... წადი...

— მაშ, ყოჩაღად იყავი. ვაი, შენი ბრალი, თუ, ვიდრე მოვალ, ფეხზე არ დამიხვდი. აბა, შენ იცი. მშვიდობით!— ნაღვლიანის ხმით გაეხუმრა სიკო და თავ-ჩაღუნული გაუდგა გზას...

დაღვრემილი მუშები შავად გაიშალნენ ქუჩებში... ჩუმად და უსიტყვოდ მიიმალნენ მქვარტლიან ქარხნის კედლებ შორის... კვლავ გაისმა საყვირის სევდიანი გუგუნე... ამოდრავდნენ მანქანები... დაიწყო ჯოჯოხეთური შრომა... იქ კი... იქ... ნესტიან ბნელ ოთახის ერთ კუნჭულში, რამდენისამე საათის შემდეგ, ქუჩყიან ქვეშაგებში მწოლარე მომაკვდავ

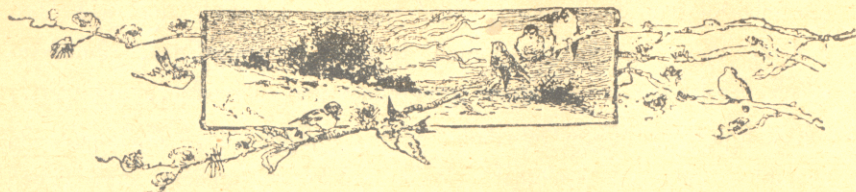
ვანოს უკანასკნელი სულის ხდომის ხრიალი გაისმოდა...
 სიკოცხლეს ესალმებოდა...

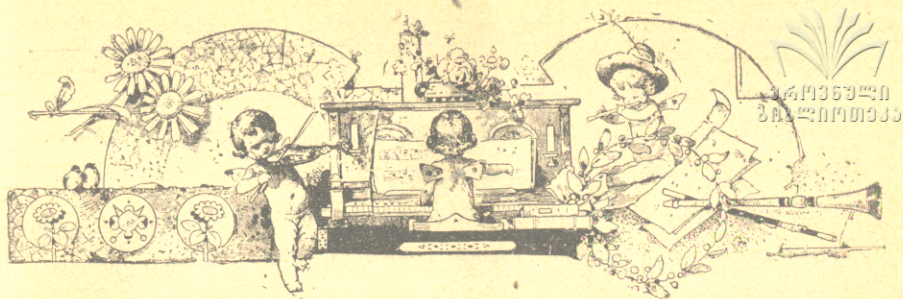
VII

სიბნელე ტყდებოდა... ვარსკვლავები ნელ ნელა ჰქრებოდნენ... ცა ერთხელ კიდევ ჩამოხნებოდა... ეს სინათლის მოახლოვების ნიშანი იყო... აღმოსავლეთის ბურუსიან მთის თალი, ლაჟვარდი ცა, ვარდის ფრად იღებებოდა... სირთა სამეფო განთიადის მისასალმებლად დაემზადა, — აფორიაქდა, ახმაურდა სახვესუროდა... გათენდა დილა... შორს, ამაყად აზიდულ თოვლ-ყინულიან მთის მწვერვალზე, ცეცხლ წაკიდებულ ვეებერთელა ბურიივით, ამოგორდა ბუმბერაზი მზე და მეფურის მედიდურებით გადმოჰხედა ტანჯულთა მხარეს, ნაცრემლ დედამიწას, მაგრამ ცივი და უგრძნობელი სხივები ველარ ათბობდა მის თოვლით დაფარულ და ყინვით გათოშულ გულის...

ქვეყანამ გამოიღვიძა... ყველაფერი ახმაურდა, ამოძრავდა... განიერ ქუჩებში ეტლები გამალეებით მიჰქროდა... უღარდელი, მორთულ-მოკაზმული ხალხი, უზრუნველ და კმაყოფილის სიცილ-კისკისით მხიარულობდა... ყველანი გარედ გამოშლილიყვნენ... მხოლოდ ავადმყოფი ვანო ესვენა ქუჩყიან საწოლში და ჩაცვივნილი თვალები დაეხუჭა... სდუმდა... აღარა კვნესოდა... მრავალი ღამე გაატარა უძილობით... ძლივს.. ღირსებია... სძინავს, სძინავს საცოდავს საუკუნო მშვიდობის ღრმა ძილით... განთიადისას განუტევა ტანჯული სული... ფილტვების ანთებამ გაიტანა უბედური...

გ. ქუჩიშვილი.

ოთხი წმინდა მეფე.

(გერმანულით)

ვენმა მეფეებმა დიდი გაჯავრებით გადათელეს თოვლით დაფარული ტრიალი მინდორი. სანამ სოფელს მიაღწევდნენ, ერთი პატარა ტყე კიდევ უნდა გაეარათ. დიდრონ ხეებსა და ასკილის ბუჩქებს შორის უკვე მოსჩანდა პირველი სოფელი, საიდანაც უნდა დაეწყოთ დღესასწაულის მილოცვა.

სწორედ ამ ადგილს მისცვივდნენ ფრანცელს ამხანაგები და ძალით წაჰგლიჯეს თავისი კალათები და ქილები.

— ჩვენ შენთან ახლა არა გვესაქმება! — ერთბაშად შეჰყვირეს ამხანაგებმა და, რაც ძალი და ღონე ჰქონდათ, მოჰკურცხლეს.

ბოროტმა მიხალესმა ვერ მოითმინა და ერთი ისე მძლავრად ჩაჰკრა მუშტი გულ-მკერდში, რომ საბრალო ფრანცელი პირქვე გადაეშვა იქვე მახლობლად თოვლით ამოვსებულ თხრილში.

ფრანცელი დიდხანს უგონოდ ეგდო თხრილში. როცა გონს მოვიდა, დაინახა, რომ ერბოს ქილა გასტეხოდა და ოქროს გვირგვინი ერთიანად დასქყლეთოდა.

გვირგვინის დაქყლეთა ყველაზედ უფრო დიდი უბედურება იყო ფრანცელისათვის!...

საბრალო მწარე ქვითინით გაუდგა გზას მახლობელ სოფ-

ლისაკენ, მაგრამ თვითონაც კი არ იცოდა, რისთვის-ღა მი-
 დიოდა იგი სოფელში. განა მარტოდ-მარტო მეფე ბალტა-
 ზარს შეეძლო მიელოცნა ვისმესთვის?

სოფლის დასაწყისში, პირველ სახლის დერეფნიდანვე
 ფრანცელს შეეხმაურა ერთი მოხუცი, სახე დანაოკებული,
 გლეხის ქალი:

— ბავშვო, ვინა ხარ? საიდან მოდიხარ?

— მე ფრანცელს მეძახიან! მე სამ წმინდა მეფეთაგანი ვარ!

— ორნი სადღა არიან?

— გამეკეცნენ და მე კი თხრილში გადამაგდეს, ცრემლე-
 ბის ლაპაღუბით უპასუხა ფრანცელმა.

— რადა?— შეეკრთხა მოხუცი ქალი.

— მიტომ, რომ ჩემთან სიარული იუკადრისეს.

— ოჰ! რა საძაგელი ბავშვები ყოფილან! ნუ სტირი, ნუ
 სტირი, ჩემო კარგო! აბა, რა გატირებს! შენ უიმათოდაც
 კარგი მეფე ხარ! რაუყოთ, რომ სამნი არა ხართ! განა შენ
 მარტო არ შეგიძლია მოგვილოცო დღესასწაული! შემოდი
 სახლში, ჩემო კარგო, ახსენე ღმერთი და მოგვილოცე დღე-
 სასწაული!...

თვალ-ცრემლიანი ფრანცელი მოკრძალებით შევიდა სახლ-
 ში, პირზედ ჯვარი გადაისახა, როგორც ამას მილოცვის ადა-
 თი თხოულობდა, და დაიწყო თავისი სამეფო საგალობელი.

სწორედ იმ დროს იქვე კარებთან მდგომმა თხამ ისე
 წაჰკრა რქები ფრანცელს, რომ საბრალომ საგალობელის უკა-
 ნასკნელი სიტყვები მუცელში ჩაიკლა. მოხუცმა ქალმა ამ
 სურათის დანახვზედ სიცილი ვერ შეიკავა და ისე ლაზათია-
 ნად გადაიხარხარა, რომ ფრანცელი სირცხვილისაგან ოფლში
 გაიწურა.

— ასე, ასე, ჩემო პატარავ, ჩემო კეთილო მკვლეველო,
 ჩემო წმინდა მეფევ, ჩემო ბალტაზარ! კეთილი იყოს შენი ფე-
 ხი ჩემს ოჯახში!—სიხარულით მიეხმატებოდა მოხუცი ქალი
 ფრანცელს და ამ სიტყვებთან ერთად გამოიტანა ოთახიდან

მსხალი, ვაშლი, ძეხვები, ზური და მისთავაზა პატარა მეგობრებს ფულის შესანახავ პატარა ყულაბში უხალთუნი ჩაუვლო. ფრანცელი გულამოსკვით სტიროდა, მაგრამ ეს ცრემლები მწუხარების ცრემლები როდილა იყო! ფრანცელი მეტის სიხარულისაგან აფრქვევდა ნეტარების ცრემლებს.

პირველმა ბედნიერმა ნაბიჯმა მეტად გაამხნევა ბავშვი: იგი ეზოდან ეზოში გადადიოდა და ბედნიერ დღესასწაულს ულოცავდა სოფლებს.

ფრანცელის სამწუხარო მოგზაურობის ამბავი ყველას პირზედ ღიმილს ჰგვრიდა, მაგრამ ამავე დროს ყველას გულს უჩუყებდა და ამიტომ ყველანი უხვად ასაჩუქრებდნენ ახალგაზდა მეფე-ბალტაზარს. ფრანცელის კალათი და ფულის პატარა ყულაბი თან და თან უფრო ივსებოდა საჩუქრებით.

ფრანცელს სახლში დაბრუნება მხოლოდ მაშინ მოაგონდა, როცა უკვე ღამდებოდა. მძიმედ დატვირთული ფრანცელი შინისაკენ გაუდგა გზას. საბრალო მეტად დაღლილი იყო, ფეხებს ძლივსა ადგამდა, ერთიანად ოფლში იწურებოდა. ამასობაში მოიღრუბლა და ერთბაშად თოვლი წამოვიდა. დაღლილი და დაქანცული განუწყვეტლივ ტანთსაცმელიდან თოვლს იბერტყავდა, მაგრამ ბამბასავით თეთრი თოვლი ელვის სისწრაფით ედებოდა ზურგზედ და ისედაც მძიმე გზას უმძიმებდა. ოქროს ვარსკვლავებით მოჭედილი სამეფო წამოსახამი ერთიანად დაუსველდა და წამ და უწუმ ფეხებში ებლანდებოდა.

საშინელ მდგომარეობას განიცდიდა საბრალო ფრანცელი. ბნელი ღამე, თოვლი, სიცივე და დღისით მოგროვილი საჩუქრები მეტად აუტანელად ხდიდნენ მის მოგზაურობას. საბრალომ ერთხელ კიდევ გადასწყვიტა კალათს ტყეში დავსტოვებ და მოვკურცხლავო, მაგრამ ტკბილ სანოვაგეთი საესე კალათი დაენანა. მერე, საჩუქრები რომ ტყეში დაეტოვებინა, თავისი საყვარელი დედა რითღა გაეხარებინა!...

— არა, არა, ეს ყოველად შეუძლებელია! — ოდნავ გასაგონის ხმით წაიღუდუნა ფრანცელმა და კრემლების ღაპაღუპით გაუდგა გზას.

ტყის შუა ადგილას ფრანცელი შეჩერდა, რადგან ისე დაიღალა, რომ ფეხის გადადგმა არ შეეძლო. ტყის მყუდრო ადგილას ჩამოჯდა ერთ ნაძვის ხის ძირში და გვერდით ისე ახლოდ მოიდგა საჩუქრებით სავსე კალათი და საფულე ყულაბი, თითქო ემინიან არავენ მოვიდეს და არ დამლუპოს, კალათი და ყულაბი არ ამაცალოსო.

ბამბასავით თეთრი თოვლის ფიფქები ფრანცელს მძიმედ ედებოდნენ პირის სახეზედ. საბრალოს კიდევაც მოშივდა; კალათიდან ამოიღო ნატეხი პური და ისე გემრიელად ილუკმებოდა, თითქო ნუგბარს რასმე შეექცევაო. როცა ცოტათი კუჭი გაიძლო, რაღაც გამოურკვეველი სიამოვნება იგრძნო, ერთი ღრმად ამოიოხრა და თვალები დახუჭა. თოვლის ნაფერთლები ისევ განუწყვეტლივ მოსცივოდა ცის სივრციდან და მძიმედ ეფინებოდა თოვლზედ მისვენებულ ყმაწვილს.

ღამის წყვილი თან და თან უფრო ძლიერდებოდა. თოვლის ნაფერთლები ცაში ათასნაირად ირეოდა. ყმაწვილი ისევ თვალეზ დახუჭული იყო მისვენებული ნაძვის ძირში, გეგონებოდათ, ღრმად ჩასძინებიაო. მაგრამ არა! განა ფრანცელს ძილისათვის სცხელოდა?... განა შესაძლო იყო, იმის თვალებს ძილი მოჰკიდებოდა, როცა მთელი ტყე ირგვლივ ჩირაღდანივით განათებულიყო!... სცივოდა, ცახცახებდა, ხელები და ფეხები უმოძრაოდ ეწყო ერთიანად მოღუენებული. საბრალოს მხოლოდ შუბლი გასცხელებოდა და ისიც, იმის აზრით, იმიტომ რომ თავზედ ოქროს გვირგვინი ედგა, რომელიც ძალზედ უხურებდა შუბლს.

ღიად! მარტოდ მარტო შუბლი უხურდა საბრალო ფრანცელს! უნდოდა ხელი გადაესვა შუბლზედ, მაგრამ ხელები არ ემორჩილებოდა, ხელებს ვერ ამოძრავებდა!...

ღმერთო ჩემო! ხელების ასე დაუძღურება დიდი უმადობა რება იყო ფრანცელისათვის! ახლა რომ მოსულიყვნენ ღურგლის შვილები და ბოროტი მიხალესი, ხომ ადვილად წაართმევდნენ საჩუქრებით სავსე კალათს და ყულაბს!.. მერე თავის საყვარელ დედას რას მიუტანდა, რით გაახარებდა?

შეშინებულმა ფრანცელმა უეცრივ გაახილა თვალები და ტყეს დაუწყო ცქერა, რომელიც ამ დროს თითქო ცეცხლში იბუგებოდა. ფრანცელს ისე შემოესმა, თითქო ვიღაც მოდიოდა, თითქო ვიღაც კიდევაც ლაპარაკობდა.

მართლაც, პატარა ხნის შემდეგ, ფრანცელმა დაინახა სამი წმინდა მეფე თეთრსა და ბჰყვრიალა ტანთსაცმელითა.

— დედა! დედა! — ერთი ხმა მალლა უნდოდა შეეყვირა ფრანცელს, მაგრამ საბრალოს კრიჭა შეჭკროდა, კბილებს საცოდავად აკაწკაწებდა და, აბა, როგორღა მოახერხებდა თავის საყვარელ დედასთან ტკბილად შეხმაურებას.

მეფეები კიდევაც მოუახლოვდნენ ფრანცელს, მაგრამ ესენი მისი ამხანაგები არ იყვნენ! ესენი ნამდვილნი, მძლავრნი და დიდრონი წმინდა მეფენი იყვნენ. მათ შორის ყველაზედ უფრო მაღალი, მეფე ბალტაზარი იყო. ყველას თეთრი და დიდრონი წვერები ჰქონდათ, თვითოეულს ბრჭყვიალა გვირგვინი უმშვენებდა თავს. „მელქიორ!“ უთხრა მეფე ბალტაზარმა თავის ამხანაგს: „ხედავ, ნაძვის ძირში ყმაწვილს სძინავს!“

მეფე მელქიორი მიუახლოვდა თოვლზედ მისვენებულს ყმაწვილს, პირზედ გადაუსვა თავისი ცივი ხელები და ჰკითხა:

— ყმაწვილო, საიდანა ხარ?

— მე სამ-მეფეთაგანი ვარ! — უპასუხა ფრანცელმა.

სამივე მეფემ გულიანად გადაიხარხარეს.

— აბა, ეს რა წარმოსადგენია, როცა სამნივე მეფენი აქა ვართ! მე ბალტაზარი ვარ, აი, ის მელქიორია, და მე-სამე კი კოსპარია!

— მეც მინდა ვიყო ერთი ამ სამ მეფეთაგანი! ღმერთო ჩემო, როგორი ბედნიერი ვიქნებოდლი! როგორ გავიხარებდლი!

— დიდის სიამოვნებით, მაგრამ სამ წმინდა მეფეს მეოთხე მეფესთან სიარული არ შეუძლია! მაგრამ, იცი რა გითხრათ? შენმა ნაცნობმა ბოროტმა მიხალესმა წაიღო ჩვენი ვარსკვლავი და, აბა, უვარსკვლავოდ სხლში დაბრუნება როგორ შეგვიძლია?.. იცი, რა გითხრათ? შენ იყავი ჩვენ ვარსკვლავად! კარგია?

— ძრიელ კარგი! ძრიელ კარგი! დიდის სიამოვნებით! დიდის სიამოვნებით! მე ვიქნები თქვენი ვარსკვლავი! მე ახლა ძლიერ მთბილა, მთელი სხეული დამიამდა, ვარსკვლავით ვანათებ!—სიხარულის კილოთი უპასუხა ფრანცელმა.

— მაშ, წამოდი ჩვენთან!—უთხრა მეფე ბალტაზარმა.

ამ სიტყვებთან ერთად ფრანცელს ყინვის რკალები თითქო მოეშვა. ის იჯდა მჭვირვალე ცეცხლის ბურთში, რომლის შუა გულიდან დედა მიწას ცეცხლის სხივები ეფინებოდა.

წმინდა მეფეები გაუდგნენ გზას, აფრინდნენ მალა, მალა, ასცილდნენ მალალ ხეების მწვერვალებს და პირდაპირ ცისაკენ მიაშურეს.

ფრანცელი მიფრინავდა მეფეების წინ და მხიარულად გაიძახოდა: „მე ვარსკვლავი ვარ, მე ვარსკვლავი ვარ! მე შემიძლია უფრო მალა და მალა აფრინდე!“

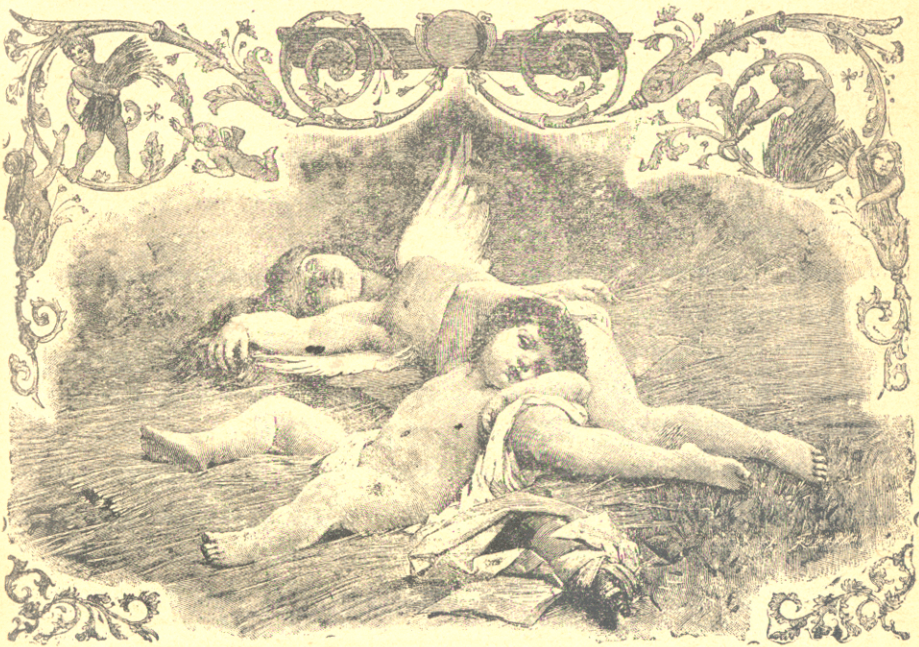
ბამბასავით თეთრად გაპენტილი თოვლის ნაფერთლები დედა-მიწას უხვად ეფინებოდა, ირგვლივ სამარისებური სიჩუმე გამეფებულოყო. მხოლოდ დროგამოშვებით თოვლით დაფარულ ხის ტოტების საიდუმლო შრიალი არღვევდა ამ მყუდროებას.

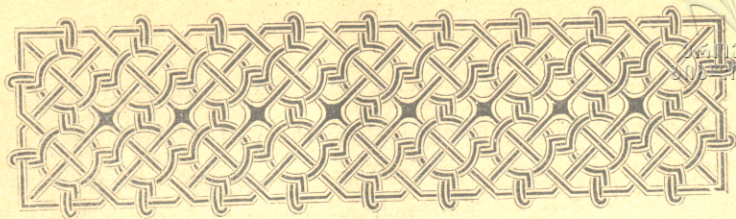
განთიადისას ღრუბლებით მოჩითული ცა გადაიწმინდა და თოვლის ნაფერთლებმაც შესწყვიტა ჰაერში ტრიალი. მშვენიერი დილა იყო. ფრთოსანთა საამური ჭიკჭიკი ღრმად სწვდებოდა გულში ტყის მიდამოებს. მზე ყველგან უხვად აფრქვევდა თავის მაცოცხლებელ სხივებს, ყველგან და ყველგან ეალერსებოდა.

ბუნების ამ საერთო დღესასწაულში მონაწილეობას იღებდა მხოლოდ ის ადგილი, საიდანაც მოსჩანდა დიდი და ბრწყინვალე ვარსკვლავი, სწორედ ის ადგილი, საცა მისვენებულიყო საბრალო ფრანცელის გაციებული გვამი. მზეც თითქო ამ ადგილს გაურბოდა და მორცხვად ღრუბლებს თავს აფარებდა.

(დასასრული)

ა. მიქაბერიძე.

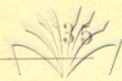
ბატონ-ყმობა რუსეთსა და საქართველოში.

რმოც და ათის წლის წინად მოხდა ერთი დიდი და მეტად კეთილი ცვლილება. 19 თებერვალს 1861 წელსა გამოიცა უქაზი, ანუ ბრძანება, ხელმწიფე იმპერატორის ალექსანდრე მეორისა, რომლის ძალით უქმდებოდა და ისპობოდა ბატონ-ყმობა რუსეთში. ჩვენში, საქართველოში, ამ სასიხარულო და სანეტარო ცვლილებამ დაიგვიანა სამის წლით, და იგი გამოაცხადა კავკასიის ნამესტნიკმა, დიდმა მთავარმა მიხეილ ნიკოლოზის ძემ, მხოლოდ 1864 წელს ნოემბერში.

ჯერ გავითვალისწინოთ, რა იყო ბატონ-ყმობა როგორც რუსეთში, ისე ჩვენში.

— ბატონ-ყმობის დროს თითქმის მთელი ერი განიყოფებოდა ორ ნაწილად: ბატონებად და ყმებად. ბატონებად იყვნენ თავად-აზნაურნი, ყმებად — გლეხები.

ბატონებს საკუთრებად ჰქონდათ დაჩემებული ყველა უძრავი ნაწილი სამშობლოსი: სახნავ-სათესი, ტყე და ველი, მთა და ბარი, ერთის სიტყვით, მთელი მიწა-წყალი. ისინი პირადად არც ხნავდნენ, არც სთესდნენ, არც მკიდნენ, არც ლეწდნენ, არც ფქვავდნენ, არც უვლიდნენ ვენახებსა, არც კრეფდნენ დასაწურავად ყურძენსა, არც აშენებდნენ სახლებსა, არც ჰკერავდნენ ტანისამოსსა და ყოველს გვარს ხელობას და სამუშაოს მოშორებულნი იყვნენ. იდგნენ სასახლეებში, რო-

მელნიკ აშენებულნი იყვნენ ყმების მარჯვენით. ბატონ-ეშობა იკვებებოდნენ ყმების ოფლით მოყვანილ პურითა და ღვინით, შეექცეოდნენ ხორცსა, რომელსაც აძლევდა საკლავი საქონელი, გამოზრდილი ყმებისაგან, და სხვანი. ბატონები ქეიფობდნენ, ლხინობდნენ, ქორ-მეძებრებით დანადირობდნენ და ხანდახან ერთობოდნენ ლექსებისა და მოთხრობების კითხვით. მაგრამ ეს უქმი აღმანიები ერთს დიდს სამსახურს უწევდნენ ქვეყანასა. გაიგებდნენ თუ არა, მტერი შემოსევას გვიპირებსო, მსწრაფლ შეიარაღდებოდნენ, მოასხდებოდნენ ცხენებსა, შეადგენდნენ ცხენოსანს ჯარსა და მიიამხანაგებდნენ ქვევითა ჯარს გლეხებისასა. გაიმძღვარებდნენ წინ საუკეთესო მეომარ ვაჟკაცსა, მტერს მამაცურად შეებრძოლებოდნენ, უკუ აქცევდნენ და იცავდნენ სამშობლოსა დარბევისა და აოხრებისაგან.

ბატონები ძვირე სიკეთესაც სძლენიდნენ სამშობლოსა. ზოგნი მათგანი მისდევდნენ მწიგნობრობასა, სთარგმნიდნენ უცხო ენებიდან ქართულად კარგს თხუზულებებსა, თვითონ თხუზავდნენ ქართულს ენაზე ლექსებსა, მოთხრობებსა, გამოკვლევებსა და ამდიდრებდნენ ეროვნულ ლიტერატურასა.

სრულიად სხვა მდგომარეობას განიცდიდნენ ყმები. ივინი ყოველ ცისმარე დღეს ჯაფასა და გარჯილობაში იყვნენ გარიჟრაჟიდან დაწყებული დაღამებამდინ, თავისუფალი დრო სრულიად არ ჰქონდათ. და ან საიდან ექმნებოდათ, როცა ყმებს თავისი ბატონებიც უნდა მდიდრულად ეცხოვრებინათ და თავისი თავიც შეენახათ. ეს შით უფრო ძნელი იყო, რომ ეს შრომის შეილები მოკლებულნი იყვნენ ყოველს უძრავს საკუთრებასა. მათი სახნავ-სათვისი მიწები და ვენახები ბატონებს ეკუთვნოდათ, და ყმები მოვალენი იყვნენ დიდი ლალა-კულუხი ეძლიათ მათთვის. ამითიც არ თავდებოდა უსამართლობა. თვითონ პირადად ყმები შეადგენდნენ სრულს საკუთრებას ბატონებისას. ბატონს შეეძლო ყმა ეყიდნა და გაეყიდნა, როგორც რაიმე ნივთი. თუ ბატონი მოითხოვდა მოსამსახურედ თავისის ყმის ვაჟსა, ან მოახლედ მის ქალსა, ყმა ვალდებული

იყო ავსტრულებინა მისი სურვილი. ერთის სიტყვით, ზეტონს
 ყოველი უფლება ჰქონდა თავისს ყმაზე; მხოლოდ არ შეეძლო
 მისი მოკვლა; მოკვლისათვის სასჯელი მოელოდა, თუმცა
 მცირედი.

ალექსანდრე მეორე

როგორც ჰხედავთ, ყმობა ნამდვილი მონობა იყო გლეხებისა. ამის გამო, როცა მეფე ალექსანდრე მეორემ გლეხები

განთავისუფლა ყმობისაგან, მაღლიერმა ერმა მას უწოდეს **მეფე** **განმანთავისუფლებელი**.

ბატონ-ყმობას სხვა და სხვა ხასიათი ჰქონდა რუსეთსა და საქართველოში. რუსეთში არსებობდა მუდმივი ჯარი, რომელიც იცავდა თავის ქვეყანას გარეშე მტრებისაგან და ბატონებსაც ეხმარებოდა, როცა გაბრაზებული ყმები ურჩობას გამოიჩენდნენ ხოლმე. საქართველოს მუდმივი ჯარი არა ჰყოლია; ჩვენს ქვეყანას, უმთავრესად, თვითონ გლეხობა იცავდა. იგი იყო მუდამ შეიარაღებული და ხიფათის დროს ქულზე კაცი გამოჰყავდა ბრძოლის ველზე. ცალ ხელში ეჭირა ჩვენს გლეხობას ხმალი მტერთა წინააღმდეგ, მეორე ხელით აწარმოებდა გუთანს და ქვეყანას საზრდოს უმზადებდა. დიად, ჩვენებურს გლეხს თამამად შეეძლო დაეკევნა თავისი ღვაწლიანი არსებობა.

როგორც უკვე ვთქვით, ბატონები შეადგენდნენ ცხენოსანს ჯარსა და ქვეითა ჯართან ერთად ებრძოდნენ გარეშე მტრებსა; ხოლო მთელი ქვეითა ჯარი გლეხთაგან იყო შემდგარი. გლეხებსა და ბატონებს შუა არავითარი მესამე ძალა არ არსებობდა, რომელსაც შესძლებოდა გამოსარჩლებოდა ბატონებსა, თუ მათ გლეხობა აუჯანყდებოდა. გლეხები შეადგენდნენ დიდს, მეტად დიდს უმრავლესობას, ბატონები—უმცირესობასა. ეს უმცირესობა ძალაუნებურად უნდა ხათრი-ჯამიანად მოჰქცეოდა უმრავლესობასა, თორემ მოთმინებიდან გამოსულს გლეხებს შეეძლოთ ცუდი დღე დაეყენებინათ შემავიწროებელ ბატონებისათვის. ამის გამო ბატონები რბილად, შეღავათით ექცეოდნენ გლეხებსა და ყველაფერს როდი თხოულობდნენ მათგან, რის უფლებასაც მაშინდელი კანონი აძლევდა მათ. საქმე იქამდინ მიდიოდა, რომ ბატონებს თავისი ყმების დოვლათი საკვებურად ჰქონდათ.

ასეთს ხათრი-ჯამობის განწყობილებას სხვა მიზეზიც ეხმარებოდა ძველს საქართველოში. ცხოვრება მაშინ ძლიერ მარტივი იყო. ამ მარტივს ცხოვრებას მისდევდნენ არა მარტო

გლახები, არამედ ბატონებიცა. ბატონებიც კმაყოფილდებოდნენ შინაურ ნაწარმოებით: ქართულ პურით, ქართულ ღვინით, ქართულ სანოვავით და ქართული ტანისამოსით. ქართულს ტანისამოსს ჰკერავდნენ ქართველი დერჯიკები ქართულ ქსოვილებიდან, რომელსაც ამზადებდნენ ქართველი ფეიქრები. საფეიქროებით მაშინ მოფენილი იყო არა მარტო ქალაქები, არამედ სოფლებიცა. ძვირფასს ფარჩეულობას, უცხოეთიდან მოტანილს, არ ეტანებოდნენ მაგრე—რიგად თვით ბობოლა ბატონები და მათი კნენები, დიდის სიმდიდრის პატრონები. ერთის სიტყვით, ბატონებს და ქალბატონებს მოთხოვნილება მცირედი ჰქონდათ და ამის გამო მცირედსაც ითხოვდნენ თავის ყმებისაგან. სწორედ ამითი აიხსნება ის მოვლენა, რომ საქართველო, გარეშე მტრებისაგან აკლების შემდეგ, მალე დადგებოდა ხოლმე ფეხზე და ისევ დოვლათით ივსებოდა. ამითივე უნდა აიხსნათ ისიც, რომ ძველს საქართველოში ბატონებს ვალი არ ემართათ და მამულების დაგირავება ვალის გადასახდელად მაშინ თითქმის გაუგონელი ამბავი იყო ჩვენში.

რუსეთთან შეერთების შემდეგ ბატონ-ყმობამ ჩვენში სხვა ხასიათი მიიღო. ჩვენის ქვეყნის დაცვა გარეშე მტრებისაგან იკისრა რუსის სამუდამო ჯარმა; ჩვენებურმა გლახობამ ხელიდან გაუშვა თოფ-იარაღი და გადაეჩვია მის ხმარებასა. ბატონებსა და ყმებს შუა ჩამოდგა ახალი, მესამე ძალა—სამუდამო ჯარი და სარჩლი დაუწყო პირველებსა. ბატონებმა დიდი გული მოიკეს, შიში გლახების უკმაყოფილებისა გაუქრათ და ბევრად მეტი სამსახური მოსთხოვეს მათ. ეს ზედ-მეტის მოთხოვნა იმანაც გამოიწვია, რომ ბატონებმა მარტივ ცხოვრებას უღალატეს, ევროპიის მოდებს გამოუდგნენ, ქართულ ღვინის ნაცვლად შამპანური შეიყვარეს, ბალებში იწყეს სიარული, ძვირფასს ტანსაცმელში გამოწყობილებმა, ქალაქის თამაშობას გაჰყვნენ, რაც ძველს საქართველოში არა ყოფილა, ვალებში ჩაცვივდნენ და თავისი მამულები პრიკაზსა და

ვაქრებს დაუგირავს. ყმებს წინანდელზე მეტი გადასახადი და ამის გამო ურთიერთობა მებატონეთა და ყმათა შორის გამწვავდა, უწინდელი ხათრი-ჯამობა გაქრა, სიბრაზე და მტრობა ორ წოდებას შორის გაძლიერდა.

რალა საკვირველია ამის შემდეგ, თუ არამც თუ გლეხები, არამედ ყოველნი გონიერნი და თავის ქვეყნის ერთგულნი ქართველნი სიხარულით აღივსნენ, როდესაც ხმა გავარდა მესამოცი წლების დამდეგს, რომ ბატონ-ყმობა უქმდება, ისპობაო. მაგრამ ცოტა გულს დააკლო გლეხობასა და შეგნებულს ქართველობას ორმა გარემოებამ: ჯერ იმან, რომ ბატონ-ყმობის გადავარდნა მთელის სამის წლით დაგვიანა ჩვენში მთავრობაში, და მერმე იმან, რომ ეს რეფორმა, ეს ცვლილება, ისე არ მოხდა ჩვენში, როგორც სანატრელი იყო. მართალია, 1864 წელს ჩვენებური გლეხები პირადად განთავისუფლდნენ, ბატონებს ჩამოერთვათ უფლება მათის გაყიდვისა და ყიდვისა, მათ მოსამსახურედ წაყვანისა და სამუშაოდ დაბარებისა; მაგრამ მამული განთავისუფლებულს გლეხებს ცოტა მიეზომათ და ისიც იმ პირობით, რომ მეოთხედი მოსავლისა ბატონებისათვის ეძლიათ. ეს მეოთხედი რუსეთში იყო შემოღებული და ჩვენშიაც განაწესეს. მაგრამ რუსეთში მთავრობამ მალე მისცა შეძლება გლეხებს შეესყიდათ საკუთრებად მიზომილი მიწები, ესრედ წოდებული ნადელები, ჩვენში კი დღემდინ ეს ნადელები შეუსყიდველნი არიან გლეხებისაგან, რომელთაც დიდ ტვირთად აწევთ კისერზე მეოთხედის ძლევა მემამულეების სასარგებლოდ.

ეს მეოთხედი მოსავლისა სრულიად არ შეესაბამებოდა წინანდელს ქართველთ ჩვეულობასა. ჩვენში კეთილი მებატონეები ღალად სჯერდებოდნენ მეთედსა, ხარბნი და შეუწყნარებელნი—მეზუთედსა. მეზუთედზე მეტის აღება ჩვენში არავის გავგონა არამც თუ ძველს საქართველოში, როდესაც იგი საკუთარ სამეფოს შეადგენდა, არამედ რუსეთთან შეერთების შემდეგაცა. მაშ, რად შემოიღეს ჩვენში ეს მეოთხედი? რუსეთში

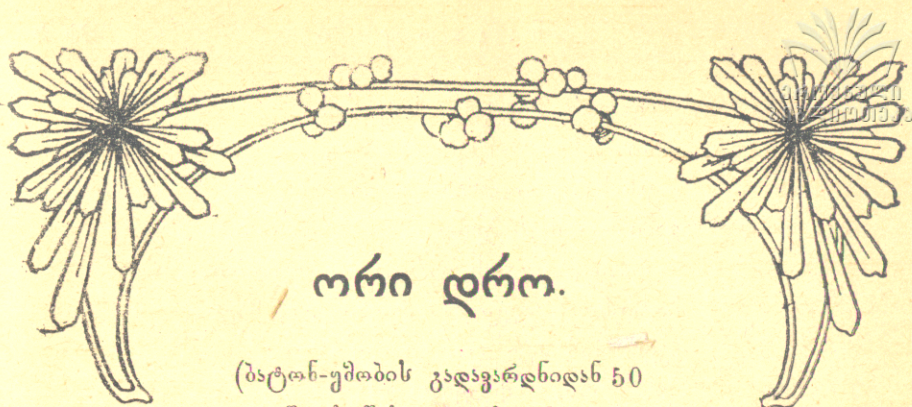
ასეაო და საქართველოშიც ასე უნდა იყოსო. მოსახლეობის მეოთხედის გადასახადი იყო მთავარი მიზეზი იმისი, რომ რამდენისამე წლის წინად გლეხები უკიდურესად გაბრაზდნენ მემამულეებზე და ბევრი მათგანი ბარბაროსულად დასაჯეს. მთავრობას რომ ქართველი გლეხები გაენთავისუფლებინა მეოთხედისაგან იმავე დროსა, როცა მან რუსი გლეხები მესაკუთრეებად გახადა **ნადელებისა**, ბარბაროსობას ადგილი აღარ ექნებოდა ჩვენებურ წოდებათა შორის.

ჩვენდა სანუგეშოდ, ახლა მთავრობას გადაწყვეტილი აქვს ქართველს გლეხებს სესხად მისცეს საჭირო ფული **ნადელების** შესასყიდად, ღალისაგან სრულიად იხსნას, მესაკუთრეებად გარდააქციოს და მემამულეებთან მათს დამოკიდებულებას ბოლო მოუღოს. ეს სანატრელი რეფორმა, როგორც სჩანს, მოხდება ერთის წლის განმავლობაში და მაშინ ჩვენი ქვეყანაც ცოტა მოსვენებას იგემებს.

ამ თებერვლის ცხრამეტს რიცხვში მთელი რუსეთი იღდესასწაულებს ორმოც და ათის წლის იუბილეს გლეხების განთავისუფლებისასა. ქართველობაც, რასაკვირველია, ჯეროვანს მონაწილეობას მიიღებს ამ დღესასწაულში. მაგრამ ჩვენ ამითი არ უნდა დავჯერდეთ. სამის წლის შემდეგ, 1914 წელს, ნოემბრის თვეში, როდესაც შესრულდება ორმოც და ათი წელიწადი ქართველის გლეხების განთავისუფლების შემდეგ, ჩვენმა ქვეყანამ საკუთარი საიუბილეო დღესასწაული უნდა გადაიხადოს, მით უმეტეს, რომ მაშინ სრულიად მოსპობილი იქნება ბატონ-ყმობის ნაშთები ჩვენში.

იაკობ გოგებაშვილი.

ორი დრო.

(ბატონ-უმბის გადაჯარღნიდან 50
წლის შესრულების გამო)

I

არი ჰქრის, ქარი ზუზუნებს,
აწყდება არე-მარესა;
მსუსხავი, ყინვით უდროოდ
აზრობს ბაღს ტკბილ-მფშვინვარესა.

ცა დათალხულა ღრუბლებით:
არ სჩანს სხივი მზე—მთვარისა,
არც ზვიადობა მაღალ მთის,
ცრემლებად ჩამომდნარისა.

სოფელში ჩაგრულ-გვემულნი
გარემოუცავს კაემანს;
ამაო არის დაღადი,—
თანამგრძნობელი არსით სჩანს.

მშობელი თავის პირმშოსა
დასცქერის გამწარებული
და, ძლის-პირულის სანაცვლოდ,
დაჰკენესის აჩქარებული.

მოსთქვამს: ვაჰ, შვილო ბედშაო,
ვით გითხრა ნანი-ნანაო,
როდესაც მღულარებამა
ლაწვები ჩამომბანაო.

ვითარ მოგიკლა სიყმილი,
 მიგიკრა გულ-მკერდზედაო,—
 უკანასკნელი რძის წვეთი
 გამიშრა ძუძუზედაო.

რასაც ოფლის ღვრით ვშოულობთ,
 ბატონთან მიგვაქვს ძღვნათაო,
 ჩვენ ხომ მარადის ვითვლებით
 მის მონა, შინა-ყმათაო.

ამგვარსა ბედში მყოფელმა
 ვით გვითხრა, შვილო, ნანაო,
 ჩვენს მტერსაც ნუ შეჭხვედრია
 ვაება ამისთანაო.

ამას ამბობდა მშობელი,
 ასე მოსთქვამდა, სტიროდა,
 სისხლის ნარევი ცრემლები
 დაწვებზე ჩამოსდიოდა,

გრიგალიც გულ-ქვად პირ-ქუში
 საზარლად მიმოჰკიოდა.

II

დრო შეიცვალა... წყვილიაღი
 რიჟრაჟა დილამ დასერა,
 სუსხით დამზრალი მთა-ბარი
 გააბრწყინ—ააელფერა.

შმაგის გრიგალის ღრიალი
 შესცვალა სიოს ქროლამა,
 თოვლ-ყინულისა ზავთობა
 ჩანჩქერ-ნაკადის სრბოლამა.

ვარდ ყვავილებმა მდელიოზე
 მოიკეკლუცეს ნაზადა
 და გაეფინენ ფირუზ ცას
 კვარცხლბეკად, ფიანდაზადა.

წყვდიადში შთანთქმულს სოფელსაც
გაულვიძნია შვებითა,
გულისთქმას აკრიმან ქულებს
უსაზღვრო აღტაცებითა.

ისმის ხმა მარად მკუნესარის:
ძლივსა გვზვდა გაზაფხულიო,
მთლად შეგვეცვალა გლენ-კაცებს
დღეიდან ბედი კრულიო.

გავნთავისუფლდით... აღარ გყავს
ბატონი მკაცრ-თავ-ხედიო,
აღარასოდეს აგვეწვის
მის მათრახისგან ქედიო.

ჩვენ შრომის ნაყოფს ჩვენსავე
ბედელში შევინახავთო,
ახალ ცხოვრებას დავიწყებთ,
ახალ გზას გავიკაფავთო.

აღტაცებულსა მშობელსაც
გულში ჩაუკრავს შობილი,
ზედ დასციმიციმებს, ვით დილა
წრფელი, ღიმილით მკობილი.

სალბუნის ხმებით მოუთხრობს:
გამხარებელიო გულისო,
გარდიფურჩქნ-გარდაიშალე,
ვით ვარდი გაზაფხულისო.

ბოლო მოელო, სილაღე,
ჩვენ ღუხჭირ ბედის წერასო,
აწ ველარ გაგვინიავებს
ღუშმანი სახლის კერასო.

ამგვარ სიტყვებით მშობელი
ეგებებოდა პატარას,

გასაშლელ კოკრად უძღვნირდა
მას რიყრაყ-დილის კამარას.

ყველა სტკებოდა, ყოველი
დღეს შეჭხაროდა მზიანსა,
იმედის მთისკენ მისდევდა
ოცნებას მსუბუქ ფრთიანსა.

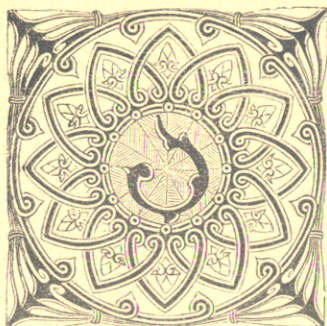
დ. თურდოსპირელი.

ატმოსფერის სიმძიმე.*)

(ზოლ ბერისა)

ატმოსფერა. მე ასე დაწვრილებით იმიტომ ვლაპარაკობდი თევზის შესახებ, რომ ჩვენც იმავე მდგომარეობაში ვართ როგორშიაც თევზი. თევზი დაცურავს ზღვაში, ჩვენც ზღვაში ვიმყოფებით.

ჩვენსა და თევზის მდგომარეობაში მხოლოდ ის განსხვავებაა, რომ თევზს ახვევია წყალი, ჩვენ კი ჰაერი, ანუ ატმოსფერა. თევზს ყოველ მხრივ აწვება წყლის ღონიერი ძალა, ჩვენ კი—ჰაერისა. თქვენ არც კი გრძნობთ ამ საშინელ სიმძიმეს და თავისუფლად მოძრაობთ, მაშინ როდესაც თქვენს სხეულს აწვება ჰაერი ექვსასის ფუთის სიმძიმისა. დიდის ადამიანის სხეული უფრო მეტს სიმძიმეს ატარებს, რადგანაც მისი სხეული თქვენს სხეულზე უფრო დიდია. აი სულ უბრალო ცდა, რომლიდანაც დაინახავთ, რა ძალით გვაწვება ჰაერი: ავიღოთ განიერ ყელიანი ბოთლი და მაგრად მოხარშული, გაფუჭნილი კვერცხი. ბოთლში ჩავაგდებ ცეცხლმოკიდებულ ქალღღს და იმ დროს როდესაც ქალღღი ჩაიწვის, ბოთლის ყელს უცობ კვერცხს. უცქირეთ, პატარა ხნის უკან კვერცხი ცოტ-ცოტათი ძირს იწვეს, მოიცადეთ ცოტა, შეხედეთ, კვერცხი უცბად ჩახტა ბოთლში და ამასთან ისეთი ხმა მოიღო, თითქოს სადმე ახლო თოფი გავარდაო. რამ ჩავგ-

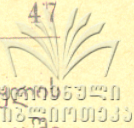
*) იხ. ნაკადული

ქართული
საბჭოთაო

დო ბოთლში კვერცხი? ჰაერმა, რომელიც აწვება ბოთლს, მისმა სიმძიმის ძალამ. მაინც რით აიხსნება ეს მოვლენა? თქვენ ეხლა იმდენად შეისწავლეთ ფიზიკა, რომ ადვილად გაიგებთ ჩემს ახსნას: ანთებულია ქალაქმა ბოთლში მდგარი ჰაერი გაათბო. სითბოსაგან ჰაერი ძალზედ გაგანიერდა, ისე რომ ვეღარ დაეჭია ბოთლში და შეიძლება ნახევარზე მეტი ამოვიდა ბოთლიდან. აი ამ დროს ბოთლს დაუტევე კვერცხი. როგორც კი ბოთლში მდგარი ჰაერი გაცივდა, დაიჭირა იმ ადგილის ნახევარი, რომელიც ეჭირა წინად გამთბარს ჰაერს. ამიტომაც გაცივებულმა ჰაერმა ვერ გამოიჩინა საკმაო ძალა, გარე ჰაერის ძალის წინააღმდეგ. ამ ძალამ ჩააგდო კვერცხი ბოთლში. როგორც ჰხედავთ, ეს ძალა კარგა ღონიერი ყოფილა.

ჩამდენად დიდია ჰაერის დაწოლება. ეხლა შეუდგეთ მეორე ცდას. აი შუშის ლულა, არშინზე ცოტა გძელი. ლულის ერთი ბოლო მაგრა დაცობილია პრობკით და დაბეჭდილია ლაქით. ლულაში ჩავასხამ წყალს, ღია ბოლოს თითს დაუცობ და გადმობრუნებულს ჩავდებ წყლიან ჭიქაში, მერე თითს ვიღებ, უცქირეთ, ლულიდან წყალი არ გამოდის. რა იქერს წყალსა? ჰაერის ძალა. ჰაერი აწვება წყლის ზედა პირს ჭიქაში; წყლის ზედაპირი, ამ ჰაერის დაწოლის ძალას აძლევს ლულაში მყოფ წყალს ღია თავიდან და ამ რიგად ძირიდან აწვება; ამიტომ ლულიდან წყალი აღარ გამოდის. ზეგითა ბოლოს რომ მოვაცალოთ პრობკა, ლულიდან მაშინვე წყალი დენას იწყობს, რადგან ზემოდგან დააწვება ჰაერი მთელის თავის სიმძიმით. ჩვენი ლულა, ერთის არშინის ბაღლად, სამი, ოთხი საყენიც რომ იყოს, მაინც ეს ცდა იმითი არ დაირღვევა. მაგრამ თუ რომ ლულა უფრო გრძელი იქნება, ხუთ საყენიანი, წყალი ძირს დაიწვეს და დადგება 4 საყ., 2 არშ. და სამი ვერშოკის სიმაღლეზე, თითქმის $14\frac{1}{4}$ არშინის სიმაღლეზე, წყლის ზედაპირიდან რომ ვიანგარიშოთ. ეს

ამტკიცებს, რომ ჰაერი იმავე ძალით აწევს, როგორც წყლის სვეტი— $14\frac{1}{4}$ არშინის სიმაღლით. ანუ, როგორც ფიზიკაში ამბობენ, ატმოსფერის დაწოლების ძალა უდრის ძალას, რომლითაც აწევს $14\frac{1}{4}$ არშინიანი წყლის სვეტი. ჩვენ ახლა არა გვაქვს ისეთი გრძელი ლულა, როგორიც საჭიროა, მაგრამ შეგვიძლიან გავზომოთ ატმოსფერის ძალა სხვა საშუალებით.

ბარომეტრი. წყლის ბადლად ავიღოთ ვერცხლის წყალი. როგორც იცით, ვერცხლის წყალი 13 და ნახევარჯერ სქელია წყალზედ. მაშასადამე ადვილი მოსააზრებელია, რომ ვერცხლის წყლის ერთ არშინიანი სვეტი, იმდენს აიწონს, რამდენსაც აიწონს წყლის სვეტი, 13 და ნახევარ არშინიანი სიმაღლით. ახლა თუ რომ გვინდა მივიღოთ სიმძიმე, რომელიც უნდა უდრიდეს 14 და მეოთხედ არშინიან წყლის სვეტს, უნდა ავიღოთ ვერცხლის წყლის სვეტი, 17 ვერშოკიანი სიმაღლით, ე. ი. ერთი არშინი და ერთ ვერშოკიანი. სწორედ ესაა ხელთა გვაქვს ასეთი სიგრძის ლულა. გავიმეოროთ წინანდელი ცდა. ვიღებ ისევ იმ ლულას, რომელიც წინად ვიხმარეთ, მხოლოდ პრობკის ნაცვლად, ახლა ამ ლულის ბოლოს ცეცხლზე გავადნობ, რადგანაც გამდნარი შუშა უფრო მაგრა და მჭიდროდ ეკაწიწება ერთმანეთს. ისე რომ ჰაერი ველარსაიდგან ველარ გავა. ლულაში ჩავასხამ ვერცხლის წყალს. გადმოვაბრუნებ და ღია თავით ჩავუშვებ ვერცხლის წყლიანსავე ჭიქაში. მაშინვე ვერცხლის წყლის სვეტი ძირს დაეშვება და დადგება ერთს უკვე განსაზღვრულ სიმაღლეზე. თუ რომ გავზომავთ ამ სიმაღლეს არშინით, ჭიქაში მდგომ ზედაპირიდგან, იმ ადგილამდე სადაც სვეტი დადგა ლულაში, ვნახავთ რომ ეს სიმაღლე უდრის სწორეთ ერთ არშინს და ერთ ვერშოკს, აი ესრეთი ლულა, რომლის ერთი ბოლო შეკაწიწებულია და მეორე ბოლოთი ჩაშვებულია ვერცხლის წყლიან ჭიქაში, არის ბარომეტრი, ანუ გამზომი

ჰაერის სიმძიმის დაწოლებისა. (ბარომეტრი ორ ბერძნულ სიტყვაშია: სიმძიმის დაწოლება: ბაროს—სიმძიმე, მეტრონ—საზომი).

მთაზედ ჰაერის სიმძიმის დაწოლება ნაკლებია. თუ ბარომეტრს ვერს ნახევრიან მთაზედ ავიტანთ, ვერცხლის წყლის სვეტი ცოტათი ძირს დაიწვეს, და 17 ვერშოკის ბადლად, დადგება 14 ვერშოკზედ. მთა რომ ოთხი და ნახევარი ვერსი იყვეს სიმაღლით, ვერცხლის წყალი ისე დაიწვედა, რომ 9 ვერშოკზედ დადგებოდა. 15 აპრილს, 1875 წელს, ორი მეცნიერი, სიველი და კროჩე-სპინელი, ჰაერის ბურთით ავიდნენ 8 და ნახევარ ვერსის სიმაღლეზე, მაგრამ იქ დაიღუპნენ, რადგანაც ჰაერი არ ეყოთ. ამ სიმაღლეზე, ვერცხლის წყლის სვეტი დაეშვა 6 ვერშოკამდის. ჰაეროვანი ზღვა, ატმოსფერა, ახვევია მთელ დედამიწას. ჩვენ ამ ღრმა ზღვის ფსკერზედ ვიმყოფებით, ასე რომ მთელი ამოდენა ჰაერი აწვება ჩვენ სხეულს. მაგრამ რამდენიც მალა ავდივართ, იმდენად მეტად უახლოვდებით ჰაეროვან ზღვის ზედაპირს, იმდენად ნაკლები ჰაერი იქნება ჩვენ ზევით და მაშასადამე იმდენად ნაკლები სიმძიმეს ვიგრძნობთ. სიმაღლეზე, ჰაერის სიმძიმის დაწოლა სუსტია, და რაც უფრო მალა ავალთ, იმდენად ეს ძალა სუსტდება. ადვილი გასაგებია ახლა, თუ რად დაიწია ბარომეტრში ვერცხლის წყალმა. მაშ ახლა ვიცით, რომ ბარომეტრში, ვერცხლის წყლის სიმაღლე, ყველა ადგილას ერთნაირი არ არის: მაღლობებზე ვერცხლის წყალი უფრო დაბლა სდგა, დაბლობზე—მაღლა. უმაღლეს წერტილს, ვერცხლის წყალი აღწევს მაშინ, როდესაც ბარომეტრი სდგას ზღვის ზედაპირის გასწვრივ. შეიძლება, რომ ერთ და იმავე ადგილას ვერცხლის წყლის ბოძმა სხვა და სხვა სიმაღლე იქონიოს. ეს მოვლენა დამოკიდებულია მრავალ მიზეზებზედ, მაგ. ავდრის დროს ვერცხლის წყალი დაბლა ეშვება. ამიტომაც ბარომეტრი დარის მაჩვენებელიც არის.

ჰაერის ბურთები. თუ რომ თქვენგანი ვინმე იყო ქა-

ლაქში, უეჭველია ნახავდა სათამაშო ჰაერის ბურთებს. ქუჩა დააქვთ და ჰყიდიან. ბურთი ძაფზედ არის დამაგრებული; თუ ეს ძაფი გაუსხლტა ხელიდგან, შენი მტერი, გველივით ასრიალდება ჰაერში და მალა, მალა წავა. ეს ბურთი სათამაშოა, მაგრამ ისეთ ბურთებსაც აკეთებენ, რომლებიც არამც თუ თითონ აღიან, ხალხით კალათიც ააქვთ. აბა, ამისხენით, რა ძალით სწევს ბურთი ამოდენა სიმძიმეს? ხომ ვიცით, რომ ყველა საგანს აქვს სიმძიმე, რომელიც ძირსა სწევს. ჰაერის ბურთს კი თითქოს ეს კანონი არ ეხება, თითქოს არავითარი სიმძიმე არა აქვსო. ვეცადოთ და გამოვარკვიოთ ეს უკანასკნელი მოვლენა ცდით.

— ნიკო, აქ მოდი. აიღე პრობკა და წყალით სავსე კასრში ჩააგდე. ზედ ძირზედ დაიჭირე. ეხლა გაუშვი ხელი.

— რომ გაუშვა, ხომ მალა ამოხტება?

— ჰო, საქმეც მაგაშია! როგორა ფიქრობ, რა მიზეზით ამოცურდა პრობკა მალა?

— იმ მიზეზით, რომ პრობკა წყალზედ სუმბუქია.

— შენ გინდა სთქვა, რომ წყალი პრობკაზე სქელია, ე. ი. პრობკა უფრო ნაკლებ იწონავს, სანამ იმის ტოლა წყალი? როდესაც პრობკა გეჭირა კასრის ძირზედ, მან დაიჭირა იმ წერტილზე მდგარ წყალის ალაგი. გაგდებულმა წყალმა, კასრში მდგარი ღანარჩენი წყალი მალა ასწია. მაგრამ, როგორც კი გაუშვი პრობკას ხელი, თავის ადგილიდგან გაგდებული წყალი ისევ ძველ ბინას მოადგა და ახლა იმან გააგდო პრობკა, რადგანაც მისმა სიმძიმემ გადააჭარბა პრობკის სიმძიმეს. გავიმეოროთ სწორეთ ისეთივე ცდა, პატარა ცვლილებით. პრობკას შეურქობ ლურსმანს და ისე ჩავაგდებ წყალში. პრობკა ამოტივტივდება და განა მარტო, ლურსმანიც თან მოაქვს. ახლა რომ ერთი ლურსმანის ბადლად პრობკას ორი, სამი ლურსმანი შეურქოთ, მაშინ კი აღარ ატივტივდება. შეიძლება ძირზედაც დარჩეს. სწორედ ასეთსავე

მოვლენას ვხედავთ, როდესაც საქმე გვაქვს ჰაერის ბურთთან. ჰაერის ბურთი შესდგება უბრალო მრგვალ პარკისაგან; ამ პარკს ავსებენ გაზით, რომლის სისქე ჰაერის სისქეზე ნაკლებია, სანათი გაზით. ამ გაზზედ უფრო უკეთესი წყალმბადია. თუ სანათი გაზი და წყალმბადი ხელთ არა აქვთ, მაშინ პარკში უშვებენ გამთბარ ჰაერს. ჰაერის ბურთი ადის მაღლა იმავე მიზეზით, რომლითაც პრობკა ამოტივტივდება წყალში, და როგორც პრობკამ შესძლო ლურსმნის ამოტანა, ისევე ამ ბურთს შეუძლიან ჰაერში კალათის და ხალხის ატანაც.

ატმოსფერის სიმძიმის მოქმედება. ამ წამში გიჩვენებთ კიდევ რამდენსამე მაგალითს იმისას, თუ როგორ მოქმედებს ატმოსფერის სიმძიმის დაწოლება. წყალით სავსე ჯამში ვაგდებ ნაფოტს, ზედ ვდებ ცეცხლ მოკიდებულ ქალღლის ნაგლეჯს. ანთებულ ქალღლს ვაფარებ ჭიქას, ისე კი რომ ჭიქა ნაპირებით წყალში იდგეს. ჭიქაში მაშინვე ჩნდება ჰაერგვარი დიდრონი ბურთები, რომლებიც აქრობს ცეცხლს. უცქირეთ, წყალი ამოვიდა ზევით და თითქმის მთელი ჭიქა გაავსო.

— ანდრო, შეგიძლიან ამიხსნან, რისგან მოხდა ესა?

— შემძლიან.

— აბა, აბა, ვნახოთ!

— ანთებულმა ქალღლმა ჭიქაში მდგარი ჰაერი გაათბო. ამის გამო ჰაერი გაგანიერდა, ჭიქაში ალაგი აღარ ეყო და იწყო გარედ გამოსვლა. შემდეგ კი, როცა ჰაერი გაცივდა, შეიკუმშა, ჭიქაში დარჩა ცარიელი ალაგი, რომელიც წყალმა მაშინვე დაიჭირა.

— კარგი, მაგრამ ახლა ეს მითხარი, რა ძალამ შეაგდო წყალი ჭიქაში?

— რამა და ჰაერის ძალამ, იმ ჰაერისამ, რომელიც იმყოფება ოთახში. ჰაერი აწევს ჯამში მდგარ წყალს და აგდებს იქ, სადაც უფრო ნაკლები ჰაერია, ანუ ჭიქაში.

— კეთილი; ეხლა კი ვხედავ რომ შენ კარგა გაგიგია. აბა, ყმაწვილებო, ყურადღება! ჭიქას თავით ჩავდებ ჯამ-

ში და, როდესაც გაივსება, ავწევ მალა. უცქირეთ, ჭიქის ნაპირები მთლად არ მოშორდა წყალს, მინამ წყალი არ გამოიქცა, თუმცა თავდაყირა კი მექირა. რა ამბავია, ვინ ამიხსნის?

— რა დიდი ახსნა მაგას უნდა! ეგ ხომ უკვე გავიგეთ, ბარომეტრის მოქმედებას რომ გვიხსნიდით.

— ყოჩაღ, სწორედ რომ კარგი პასუხი იყო! აბა, კიდევ ერთი ცდა ამ ჭიქით. ჩავაგდოთ ცარიელ ჭიქაში ანთებული ქალღი და მერე ნაპირებით მაგრა დავაჭიროთ ხელი. ცეცხლი ქრება, ხელის კანი კი, როგორც ხედავთ, ბალიშივით ამოიბურცა და ჭიქა ისე მაგრა დაეკრა ხელს, რომ ძნელი ასაღებია. მაგრამ, აბა ხელის კანი ცოტა დაწვიოთ ერთ ადგილას, ისე რომ ჭიქის ნაპირის და მის შუა პატარა ნახვრეტი გაკეთდეს. ჭიქა, როგორც კი შევიდა შიგ ჰაერი, თავისთავად მოშორდა ხელს. აქაც ისეთივე მოვლენა მოხდა, როგორც ვნახეთ, გახსოვთ მაშინ, ბოთლში რომ კვერცხი ჩავაგდეთ. ჭიქაში ჰაერი გათბა, ნაწილი გარედ გავიდა და, როდესაც დანარჩენი ჰაერი გაცივდა, ჭიქაში აღმოჩნდა მეტი ცარიელი ალაგი. ხელის კანმა რად შეიწია ჭიქაში? აქაც მოქმედებს ატმოსფერის ძალა. ჰაერი აწვება ჩვენის სხეულის კანს ყველა მხრიდან, აწვება მთლად ჩვენს სხეულს და აგრედვე სისხლს, რომელიც სდგას სხეულში. ჭიქის ქვეშ კი, გარეშე ჰაერი ვეღარ მოქმედებს კანზე, სხვაგან კი, ჩვენის სხეულის ყოველ წერტილს, ატმოსფერა აწვება მთელი თავის სიმძიმით. ყოველ მხრიდან შევიწროებული სისხლი გროვდება ჭიქის ქვეშ მყოფ პატარა თავისუფალ; ალაგს ამიტომაც ეს ალაგი ამოიბურცდა და გაწითლდა.

ლივერი. სირაჯი ხშირად ხმარობს ლულას, ბოჩკიდგან ღვინის ამოსაღებად. ამ ლულას ორივე ბოლო ღია აქვს, შუაში კი გაგანიერებულია, ამ ლულას ეძახიან ლივერს. ჩავდებ ლივერს წყალში. მაშინვე წყლით ივსება. ახლა ზემო თავს თით დაუტობ და ისე ამოვიღებ წყლი-

გან: თუმცა ქვემო ბოლო ღიაა, მაგრამ წყალი კი არ იქცევა, რადგანაც იქერს ძირიდან მოწოლილ ჰაერის ძალა, სწორედ ისე, როგორც კიქიდან და ბარომეტრიდან ჰაერი არ უშვებდა წყალს. როგორც კი მოვაშორებ თითს, მაშინვე ქვემო ბოლოდან წყალი იწყობს დენას. დავუცობ თითს, წყალი აღარ გამოდის. ხომ ჰხედავთ, თუ გვინდა რომ წყალი გამოვიდეს ლულიდან, ზემო ბოლოდან შიგ თავისუფლათ უნდა შედიოდეს გარედ მყოფი ჰაერი.

წყლის ასაწევი. ხშირად მინახავს თქვენს ხელში შხაპუნა, რომელსაც აკეთებთ გამოფულრულ ჩალისას. აი ისეთივეა შუშისა, ყურიანი. ისიც ისეა გაკეთებული, როგორც თქვენი შხაპუნა შიგ ადის და ჩადის ტარიანი პრობკა. ჩავწევ პრობკას ბოლომდის, ჩავდებ წყალში. მერე ნელ-ნელა ვწევ პრობკას ზემოდ. რას ამჩნევ, გიგო?

— წყალი ამოდის.

— რად ამოდის, არ იცი?

— ტარიანი პრობკა მქიდროდ ეცემა ლულის ბოლოში. ლულაში ჩნდება ცალიერი ადგილი. ჰაერი აწევა ჯამში მყოფ წყალს და შეჰყავს ლულაში, ისე როგორც ბარომეტრში.

— კარგი, არ იცი სადამდის ავა წყალი?

— სულ თავამდის.

— ამის მაგივრად უფრო გძელი რომ მქონოდა?

— მაინც კიდევ თავამდის ავიდოდა წყალი, თუ 14 არ-შინზედ მეტი არ იქნებოდა. ჰაერის ძალას შეუძლიან ასწიოს წყალი მხოლოდ 14 არშინზე.

— ძალიან კარგი. აი ამაზეა დამყარებული ყველა წყლის ასაწევი მანქანა. წყლის ასაწევის გარდა, არის კიდევ ჰაერის ასაწევიც. ესეც ისევე ასწევს ჰაერს, როგორც წყლის ასაწევი—წყალს. ეხლა რომ ჰაერის ასაწევი გვქონდეს, ბევრს საყურადღებო ცდას გაჩვენებდით, მაგრამ ყველა ნაირი წყლის ასაწევი არსებით ჰაერის ასაწევაა.

ბამეორება.

ძირს დაცემა. ყველა საგნები მაღლიდგან ძირს ეცემიან ერთგვარის სისწრაფით. ხოლო თუ დაცემის სისწრაფეში განსხვავებას ვხედავთ, ეს განსხვავება უნდა მივაწეროთ ჰაერის მეტ-ნაკლებ წინააღმდეგობას. ყველა საგნები ეცემიან ძირს ერთს სწორე ხაზზე, შევეულებრივ ხაზზე. ამ ხაზს ვპოულობთ შევეულის შემწეობით. შევეულებრივი ხაზი და გასწვრივი ზედაპირი შეადგენს სწორე კუთხეს.

სიმძიმე. ძალა, რომელიც საგანს ეწევა ძირს, არის ამ საგნის სიმძიმე. თუ სიმძიმის აწონა გვინდა, უნდა გვქონდეს უკვე აღნიშნულ სიმძიმის ასაწონი ქვები, და მათთან შედარებით უნდა შევიტყოთ ჩვენის საგნის სიმძიმე. ამ სიმძიმეს უწოდებთ საგნის წონას. საგანს სწონდავენ სასწორით.

სისქე. ნივთიერების სისქეს ასე იტყობენ: იღებენ უკვე აღნიშნულ სიდიდის ნივთიერების წონას და ადარებენ სხვა რომელიმე ნივთიერების წონას: ეს ნივთიერება უნდა იმოდენავე სიდიდისა იყოს, რამოდენაც პირველია. საზოგადოდ, ყველა ნივთიერების წონას ადარებენ წყლის წონას: მაგ. ვერცხლის წყალი 13 და ნახევარჯელ სქელია წყალზედ. მაშასადამე, ვერცხლის წყალის სისქე უდრის 13 და ნახევარს. რომელიმე ნივთის ერთგზის სისქის გამოსაანგარიშებლად, უნდა ამ ნივთიერების წონა გავყოთ წყლის წონაზე, რასაკვირველია წყალი ისეთის სიდიდისა უნდა იყოს, რამოდენაც იქნება თვით ნივთიერება. ყველა საგნების სისქე, განსაკუთრებით სითხესი და გაზებისა, სითბოს მომატებასთან, მცირდება. ძალა, რომლითაც სითხე აწევება ჭურჭლის ძირს, დამოკიდებულია ამ სითხის სისქეზედ. გარდა ამისა, უნდა გვახსოვდეს, თუ რა სიმაღლეზე სდგას სითხე ჭურჭელში. თვითონ ჭურჭლის ფორმას ამ ძალაზე გავლენა არა აქვს. სითხე ყოველ მხრივ აწევება შიგ ჩაშვებულ საგანს. მაგ. თევზს.

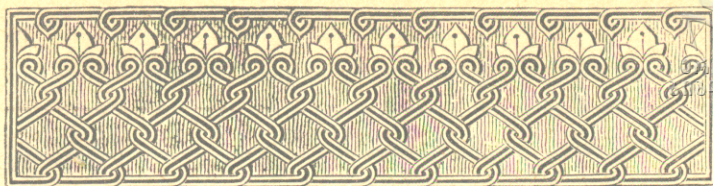

შეერთებული ჭურჭლები. შეერთებულ ჭურჭლებში ერთ სიმაღლეზე სდგას.

ჰაერის სიმძიმის დაწოლება. ჰაერი აწვება გარემო სანებს. ჰაერი გვაწვება ჩვენც ისე, როგორც წყალი აწვება თევზს. ჰაერი ანუ ატმოსფერა გვაწვება ისეთის ძალით, რა ძალითაც გვაწვება წყლის სვეტი 14 და მეოთხედი არშინის სიმაღლისა ანუ ვერცხლის სვეტი, 17 ვერშოკიანის სიმაღლისა.

6. ლომაური.

საქართველოს
საბჭოთაო
საბჭოთაო

წ ვ ი მ ა.

ზომიერი, კაკისპირული და წყალ-
დიდობა.

როგორც სწერენ, ერთი თვე უთოვ-
ლია თურმე იმერეთში და საეენზე
მეტი თოვლი დაუდგია; ამის გამო
გზები შეკრულა, წისქვილები დამდგარა, სანოვაგე და შეშა
გაძვირებულა და ხალხი უკიდურეს მდგომარეობაში ჩავარდნი-
ლა. შესაძლოა უცებ დათბეს და ამოდენა თოვლი ერთბაშად
გაღწეს, აადიდოს მდინარენი და ნაპირებიდან გადმოვარდნილ-
მა წყალმა და საზოგადოდ წყალ-დიდობამ არე-მარე წალეკოს.
ასეთი წყალ-დიდობა იყო ამ ცოტა ხნის წინად პარიჟშიაც:
ამ გარემოებამ დააფიქრა პარიზის საზოგადოება და შეუდგნენ
რაიმე საშუალების გამოძებნას: შესდგა კომისია, გამოიანგარი-
შა ყველა საჭირო ხარჯი არხების გასაყვანად და აგრედვე,
რა თანხა დასჭირდებოდა ტყეების გასაშენებლად. როგორც
აღმოჩნდა, ხარჯი დიდი იქნება, მაგრამ საზოგადოება ამას
არ შეუშინდა. მართლა და რას იხამთ, თუ დიდი და ხან-
გრძლივი წვიმა მოვიდა? ამავე დროს საკითხავია, განა ადამიანი
ისეთი უძლურია, რომ ვერ შესძლოს ისეთის საშუალების გა-
მოძებნა, რომ წვიმის დენა შეასუსტოს? ეს საკითხი დიდ
მნიშვნელოვანია და უნდა გამოვარკვიოთ.

წვიმა ბევრნაირია ბუნებაში, მაგრამ შესაძლოა გავყოთ

ორ უმთავრეს ნაწილად. არის წვიმა ზომიერი, რომელიც მოდის სწრაფ მიმავალ ღრუბლებიდან.

არის წვიმა კოკის პირული, შედეგი იმ ღრუბლებისა, რომელიც რგოლივით დასტრიალებს თავს იმ ადგილას, სადაც წვიმა უნდა მოვიდეს. ზომიერი წვიმა თუ მოდის თავის დროს წლის განმავლობაში მარგებელია და მდინარენიც არ გადმოდინან ნაპირებიდან.

კოკის პირული წვიმა ერთბაშად აავსებს ხოლმე წყლით მდინარეს, მერე მოედება მიწებს და საჭიროა შეასუსტონ როგორმე იმის გამანადგურებელი ძალა.

მოწესრიგება ზომიერ წვიმისა. სწავლული ბაბინე დიდ წყალ-დიდობის 1856 წ. შემდეგ, დაადგა იმ დასკვნას, რომ ჰაერის მდინარე მიდის განსაზღვრულ გზით და ხშირად შეჩერდება მიწის უსწორ-მასწორობით, ან ტყეების მიზეზით, რადგანაც ქვიდა ნაწილი ჰაერისა უშლის თავისუფლად დენას, ამიტომ ჩერდება მდინარე ჰაერისა.

დამტკიცებულია აგრედვე, რომ ტყეების მეოხებით ხშირად მოდის წვიმა, რადგანაც აჩერებს გაქანებულს წვიმის ღრუბლებს, რომელიც შესაძლოა, გასცილდეს იმ მიდამოს. ამითი შეუძლიან ხალხს იხელმძღვანელოს და მოაწესრიგოს წვიმებიც და აიცილინოს, როგორც გვალვა, ისე წყალ-დიდობაც.

შესუსტება კოკის პირულ წვიმისა. კოკის პირული წვიმა ძრიელ საშიშოა, ჩნდება მახლობელ ღრუბლებიდან, რომელნიც რგოლივით ტრიალებენ ერთ ალაგას. ეს ტრიალი შედეგია ქარიშხალისა, ციკლონისა, სმერჩისა—საზოგადოდ ყოველნაირ ჰაერის მოძრაობისა. ეს მოძრაობა იჭერს დიდ ალაგს; ჰაერის ტრიალი ჰვავს წყლის ტრიალს მდინარეში, რომელსაც ადვილად შეამჩნევთ ხიდის ბურჯებთან. ხშირად ასეთი ტრიალი ჩნდება ერთ და იმავე ალაგას.

სწავლულმა ლესპიომ 1883 წ. გამოარკვია, რა რიგად შეუძლიან ადამიანს მოაწესრიგოს ჰაერის მოძრაობა. მან დაამ-

ტყიცა, რომ ევროპის ჰაერის გამოცვლა, სადაც განზრახულია გვალვა, კოკის პირული წვიმები, ქარიშხალი, წყალ-დიდობა შედეგია ამერიკის ტყეების განადგურებისა. ქარიშხალს არაფერი არ აჩერებს ტრიალ მინდორზედ, რადგანაც არ არის ტყე, რომელსაც შეეძლო მისი შესუსტება, შეეძლო შორს არ გაეშვა.

პარიზის წყალ-დიდობის შემდეგ, შარშან ზამთარს გაიხსენა ლესპიოს დედა აზრი რამდენმამე სწავლულმა და, ბევრ შრომის შემდეგ, დაადასტურეს იმ გამოკვლევის სიმართლე.

ლესპიო და ახლანდელი სწავლულები გვიმტყიცებენ, რომ ტყე ასუსტებს ქარიშხალს და რამდენისამე ვერსის სიგანის ტყე სრულებით სამყოფია ქარიშხალის შესაჩერებლად. ჰაერის მდინარეებს უცებ გზას შეუცვლის და ამ ნაირად ადამიანს შეუძლიან შეასუსტოს ჰაერის მდინარეობის ძალა. თუ გავანახევრებთ ქარიშხალს ტრიალ მინდორზედ და შევასუსტებთ მის ძლიერებას, ამითი დიდს სარგებლობას მოუტანთ ქვეყანას. ეს ღონისძიება გავლენას იქონიებდა კოკის პირულ წვიმაზედ და აგრედვე მოეხმარებოდა მეზღვაურებს და ჰაერში მფრენავთ, რომლებსაც დიდი ზარალი მოსდით ქარისაგან. ქარების შესუსტება შეიძლება ტყის გაჩენით. ტყე მოაწესრიგებს წყალს და წვიმას, თან ასუსტებს კოკის პირულ წვიმას, აჩერებს ქარიშხალს. ამიტომ საჭიროა ტყის გამრავლება და გავრცელება. ჩრდილოეთ ამერიკის ტყეები შეასუსტებს მექსიკიდან მომავალს ქარიშხალს. ამერიკამ დაიწყო ტყეების გაშენება, ამისთვის საკმარისი იყო ერთი ენერგიული კაცი. ეს კაცი იყო 11 წელიწადი ტყეების ზედამხედველად ამერიკაში და ისეთი დიდი ტყე გააშენა, რომ სიდიდით მთელ საფრანგეთს აღემატება; თან გაამრავლა ტყის ზედამხედველები და 13-დან—2000 აიყვანა მათი რიცხვი; დააარსა კონკურსი საზოგადოების წასაქმებლად და შეადგინა ახალი სააქციონერო საზოგადოება დიდის თანხით ქარიშხალის გასაჩერებელ ტყეების გასაშენებლად. ევროპამაც უნდა მიჰბაძოს ამერიკას, რადგანაც ეს

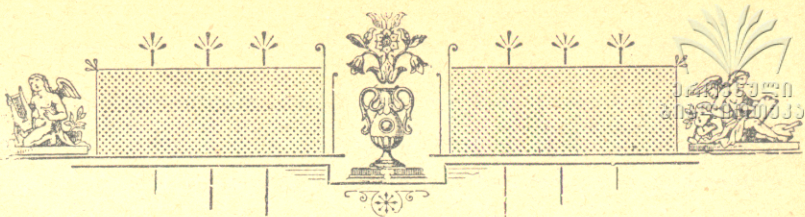

საქმე დიდის მნიშვნელობის საქმეა და ტყეების გაჩენა-გამწეველი
 ლემა სასარგებლოა არა ერთის ერისა და საზოგადოებისა-
 თვის, არამედ მთელ ქვეყნიერობისათვის.

ჩვენთვისაც დიდად საჭიროა ტყის მოვლა და მოშენება,
 იმ ტყისა, რომელსაც ფულის გულისათვის ამ ბოლოს დროს
 ასე ბარბაროსულად ანადგურებენ.

ნინო ვაჩნაძისა.

მონათ ნამყოფი ბრძენი.

(ეპიკტეტის სწავლა ახუ მადღვრება)

ართალი ადამიანი მხიარულია და თავისუფალი. ვინც გულიდან ამოიფხვრის ბოროტებას, მისთვის ყოველი დღე სიხარულისა და ნეტარებისა იქნება, რადგანაც მის გულში სიკეთემ სიბოროტე დასთრგუნა. ხალხს უყვარს ის, ვინც ყველას ერთნაირის სიყვარულითა და ყურადღებით ეპყრობა.

ხალხი იმისკენ არის, ვინც თავის ქადაგებას საქმით ასრულებს. ფიცის ჩამორთმევა სრულიად მეტია: მატყუარა ფიცის გატეხას არ მოერიდება; პატიოსანი და მართალი ყოველ შემთხვევაში აღასრულებს დანაპირებს. ადამიანის უდიდესი ნაკლულეფანება ამპარტავნობა და თავის ქებაა.

კეთილშობილი ადამიანი გულ-ახდით აღიარებს თავის ნაკლულეფანებას და სიამოვნებითაც მოისმენს თავის შეცოდების მხილებას.

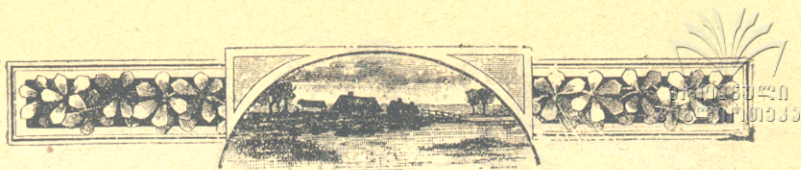
მოთმინება და თავის შეკავება უდიდესი ღირსებაა ადამიანისა. გონივრული ცხოვრება ბედნიერებაა. ბედნიერია ის ადამიანი, ვისაც მცირედით შეუძლიან დაიკმაყოფილოს თავი, ვინც მარტო წყალის სმას მიეჩვია, ვინც ძნელ საქმეს შეასრულებს და ტრახახს არ მოჰყვება. არ ეცადო, რომ ყველა შენ

გიყურებდეს და საკვირველ ადამიანად მიგიჩნიონ—ეს სულელი თავის დამამკირებელია. მდიდარია ის, ვისაც შეუძლიან თვითონვე მოუაროს თავის თავს. მფლანგავი სახლს საოცრად მოაწყობს, კეთილ-გონიერი-კი სცდილობს დაიმშვენოს თავი სიკეთისა და სიმართლის შეგნებით. მზე უთხოვნელად ათბობს და ანათებს დედამიწას და ამიტომ ყველანი სიხარულით ეგებებიან. თქვენც ნუ დაუწყებთ ლოდინს, აცა ხვეწნა დაგვიწყოს, ქება-დიდება გვითხრასო, თქვენ თავათ უშველეთ და ისინიც შეგიყვარებენ. მდიდარი ვერ შეიქნება მოწყალე და მოწყალე კიდევ—მდიდარი.

სიმდიდრის მოპოება შეუძლებელია პატიოსნებისა და გულწრფელობის დაუკარგველად. წმინდა, ფაქიზი სვინიდისი უმაღლესი სიმდიდრეა ადამიანისათვის.

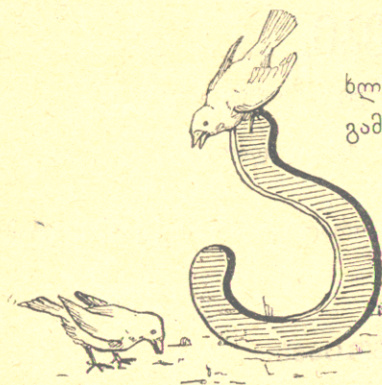
ოლ. ჭრელაშვილი.

მდინარე და ხიდი.

(იგავი)

ხლად აშენებული ხიდი მდინარეს გამოელაპარაკა:

— კაი ხანია თვალს გადევნებ და დავრწმუნდი, რომ მეტი-მეტი უსამართლო ხარ: ავი და კარგი არ გაგაჩნია, ყველას ერთნაირად აღრჩობ,

ვინც-კი ფეხით გასვლას გაჰბედავს. იმას რა სჯობია — თუ მშვიდობიანი და კეთილი კაცია, გზა მისცე და უვნებლად გადაარჩინო, თუ ავაზაკი და მავნე — თვალი მოსთხარო, სარმა გამოსდო და ტალღებს გაატანო.

— ჭკუის კოლოფო! — წყენით მიუგო მდინარემ, — თუ დღემდის მგზავრი იძულებული იყო ჩემის ზვირთებისთვის მიენდო თავი, ახლა ხომ ყველანი შენს ანაბარას არიან: განა შენზედ ერთნაირად არ გადადის ქურდიცა და ბრძენიც? აი, თუ აეს ადამიანს არ გადუშობ და დაბლა ჩამომიგდებ, მეც მსწრაფლ მორევში ამოვაყოფინებ თავსა.

აღ. მირიანაშვილი.

ბასართობი

ანლაზები.

(ჩაწერილი ერწაში დ. ნახუტრიშვილის მიერ)

რაც ტყე იყო, ის ნადირი გამოდიოდაო.

—
კარგმა ყოფნამ (ცხოვრებამ) ორად კი არ მაქცია, მაგრამ
ორს კი დამამჯობინაო.

რეზუსული ამოცანა.

წარმოდგენილი კ. ღარაშვილის მიერ.

ჩვენ გვაქვს შემდეგი სიტყვები: ხალი, ათი, ბარი, შვი-
ლი. ამოარჩიეთ ამ სიტყვებიდან ასოები, ისე რომ გამოვიდეს
ჩვენი დიდი პოეტის გვარი მეცხრამეტე საუკუნისა და რაც
ასოები დარჩეს, იმისაგან შეადგინეთ რაც მდინარეზეა ვაღე-
ბული იმის სახელი.

ზ მ ა.

წარმოდგენილი კ. ღარაშვილის მიერ.

მიშო თავშია იცემდა,
მაკა კილობანს ეცაო
ხილი ასობით მომტაცა,
თვალეებით გამაბეცაო.

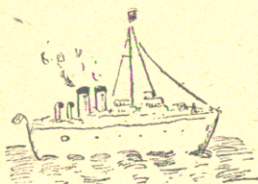
რ ე ბ უ ს ი

(წარმოდგენილი ანდ. ბაქრაძის მიერ).

კეთილის
წინააღმდეგი.

ბ

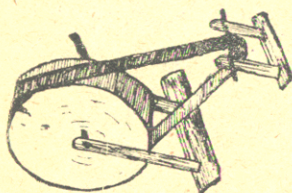
”

”

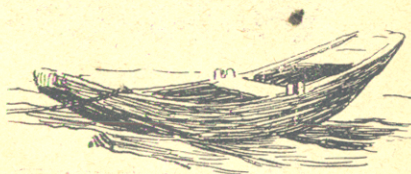
3

ო

ჩ

ნაცვალ
სახელი

”

ფო

”

3

ო

”
დ

დღის უნის ქალი
ნ იქნება უნი?

ბ

,”

ნ,

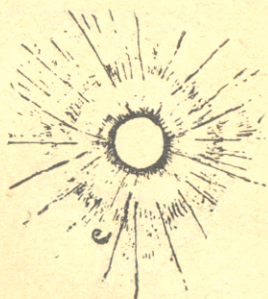

ბ

“

20”

ბი
ლვ

”

3“ მ